

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

Diplomska naloga

DODATNE PRAVICE IZ POKOJNINSKEGA
IN INVALIDSKEGA ZAVAROVANJA

Vlasta Čadež

Koper, 2008

Mentor: izr. prof. dr. Zvone Vodovnik

POVZETEK

V diplomski nalogi so predstavljeni osnovni pojmi iz socialne varnosti in kot glavna tema dodatne pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja: dodatek za pomoč in postrežbo, invalidnina in varstveni dodatek. Obstoječ sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja je dokaj zapleten. Upravičenec mora za uveljavitev dodatnih pravic poznati številne zakonske in podzakonske akte. V diplomski nalogi ugotavljam, da so dodatne pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja izrazito socialnovarstvene pravice. Njihova višina največkrat ne zadošča za dostojno preživetje in pokritje stroškov, ki nastanejo zaradi tegob, povezanih s starostjo. Iz statističnih podatkov je razbrati, da število upravičencev do dodatnih pravic vse bolj narašča. Negativni demografski trendi celo kažejo, da se bo število starejših ljudi nad 65 let še povečevalo, kar bo zagotovo vplivalo na vzdržnost pokojninskih sistemov. Država se bo morala še bolj prizadevati za pospešen razvoj sistema, tudi z ustanavljanjem skladov za pokrivanje potreb postarane družbe.

Ključne besede: socialna varnost, pokojninsko in invalidsko zavarovanje, dodatne pravice, dodatek za pomoč in postrežbo, invalidnina, varstveni dodatek.

SUMMARY

In my graduate research work I present basic conceptions about social security and as main part additional rights from public pension and invalidity insurance; right to attendance and assistance allowance, right to invalidity allowance and supplementary allowance. The existing system of public pension and invalidity insurance is complicated. The person, who asked for additional rights, to get them, must know a lot of laws and sub laws. In my graduate research work I find out, that additional right from public pension and invalidity insurance are extremely social rights. The height of them normally do not aloud receiver to decency life and to cover all costs, which begin as a result of problems connected with oldness. From statistical data we see, that the number of people which ask for additional rights growing up. Negative demographic trends show us that the number of people older as 65 years will in future increase and this will have big influence on pension systems. State should try harder to improve and develop system, also with founds establishment to cover all needs of older society.

Key words: social security, pension and invalidity insurance, supplementary rights, attendance and assistance allowance, invalidity allowance, supplementary allowance.

UDK: 368.914(043.2)

VSEBINA

1	Uvod.....	1
2	Socialna varnost, socialno zavarovanje, socialno varstvo	5
2.1	Socialna varnost.....	5
2.2	Socialno zavarovanje.....	7
2.3	Socialno varstvo	7
3	Razvoj socialnega zavarovanja	9
4	Ureditev sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja.....	13
4.1	Temeljna načela	14
4.2	Vrste pravic.....	15
4.3	Značilnosti pravic	15
4.4	Naloga države in financiranje.....	16
4.5	Statistični pregled stanja in strategija področja sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja.....	16
4.5.1	Sedanje stanje področja	17
4.5.2	Strategija področja.....	18
5	Dodatne pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja	21
5.1	Dodatek za pomoč in postrežbo.....	21
5.1.1	Upravičenci	21
5.1.2	Opravljanje osnovnih življenjskih potreb	22
5.1.3	Odmera dodatka za pomoč in postrežbo	23
5.1.4	Uveljavljanje pravice in izplačevanje	24
5.2	Invalidnina	25
5.2.1	Telesna okvara.....	25
5.2.2	Pridobitev pravice do invalidnine	26
5.2.3	Odmera invalidnine.....	27
5.2.4	Postopek pridobitve pravice do invalidnine in izplačevanje.....	28
5.3	Varstveni dodatek	29
5.3.1	Pogoji za pridobitev pravice.....	30
5.3.2	Premoženjski cenzus	31
5.3.3	Odmera varstvenega dodatka	34
5.3.4	Pridobitev in izguba pravice do varstvenega dodatka.....	36
5.3.5	Zakon o varstvenem dodatku	38
6	Sklep	45
	Literatura	49
	Pravni viri.....	49
	Drugi viri	50

Priloge	51
----------------------	-----------

SLIKE

Slika 4.1	Število aktivnih zavarovancev in upokojencev ter razmerje med aktivnimi zavarovanci in upokojenci, 1999-2006	17
Slika 4.2	Projekcija števila prebivalcev v Sloveniji v obdobju 2005-2050.....	18
Slika 5.1	Število prejemnikov iz naslova dodatnih pravic, 1999-2006.....	21

TABELE

Tabela 4.1	Delež pokojnin iz obveznega zavarovanja v BDP od leta 2000-2007 .	20
Tabela 5.1	Število upravičencev do dodatka za pomoč in postrežbo, 1999-2006..	25
Tabela 5.2	Stopnje telesnih okvar	26
Tabela 5.3	Odmera invalidnine po stopnji telesne okvare	28
Tabela 5.4	Povprečno število prejemnikov invalidnine, 2000-2007.....	29
Tabela 5.5	Lestvica za odmero varstvenega dodatka.....	35
Tabela 5.6	Povprečno število uživalcev varstvenega dodatka, 2000-2007.....	37

KRAJŠAVE

ZDA	Združene države Amerike
MOD	Mednarodna organizacija dela
OZN	Organizacija združenih narodov
SFRJ	Socialistična federativna republika Jugoslavija
BDP	bruto domači proizvod
RS	Republika Slovenija
ZUP	Zakon o splošnem upravnem postopku
Zavod	Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje
zakon o PIZ	Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju
ZVarDod	Zakon o varstvenem dodatku
ZUTPG	Zakon o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

1 UVOD

Starost ali tako imenovano »tretje življenjsko obdobje« je za posameznika, ki prehaja iz delovno aktivnega v neaktivno obdobje, velika sprememba v življenju, s čimer so povezana številna vprašanja. Ali bo pokojnina zadoščala za primeren standard v starosti in s tem povezanimi tegobami, pa je tisto, kar vzbuja strah. Po lastnih izkušnjah, se večina takrat sreča prvič s sistemom pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Na splošno so mnenja, da je v Sloveniji sistem precej zapleten in nerazumljiv brez dodatnih pojasnil in informacij na okencih Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Z obveznim pokojninskim in invalidskim zavarovanjem se zavarovancem na podlagi dela, vplačanih prispevkov ter po načelu vzajemnosti in solidarnosti zagotavljajo pravice za primer starosti, invalidnosti, smrti, telesne okvare in potrebe po stalni pomoči in postrežbi. Po načelu vzajemnosti in solidarnosti si zavarovanci zagotavljajo materialno in socialno varnost tako, da v skladu s svojimi zmožnostmi plačujejo prispevke, kasneje, ko izpolnijo določene pogoje, pa uveljavijo pravice. Pri tem lahko posamezna skupina zavarovancev pridobi pravice pod ugodnejšimi pogoji, kot bi jim pripadale glede na obseg njihovega zavarovanja oziroma vplačane prispevke. Tako je zagotovljena materialna socialna varnost tudi tistim osebam, ki si glede na svoj prispevek in pogoje iz objektivnih razlogov ne morejo zagotoviti splošne ravni varnosti. Iz tega načela izhajajo tudi tako imenovane *dodatne pravice* iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki so navedene v 4. členu Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, veljavnem od 1. 1. 2000 dalje: pravica do dodatka za pomoč in postrežbo, pravica do invalidnine in varstveni dodatek k pokojnini.

Že samo ime dodatne pravice pove, da so to denarni prejemki, ki jih upravičenci praviloma prejemajo v obliki dodatka k pokojnini. Po svoji naravi so izrazito socialno varstvene pravice, zato njihova višina ni odvisna od trajanja pokojninske dobe, niti višine plač oziroma osnov, od katerih je zavarovanec plačeval prispevke. To so osebne pravice, ki so neodtujljive in niso prenosljive na drugega. Pravica do dodatka za pomoč in postrežbo in pravica do invalidnine sta samostojni pravici iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki jih pridobijo zavarovanci ob nastopu posebnega socialnega primera, to je zdravstvenega stanja (fizičnega ali duševnega), zaradi katerega je oteženo zadovoljevanje osnovnih življenjskih potreb in aktivnosti organizma.

Varstveni dodatek, kot posebna pravica, zagotavlja socialno varnost uživalcem pokojnin, katerih dohodki skupaj z dohodki družinskih članov ne dosegajo minimuma za preživetje. Upokojencem z nižjimi zneski pokojnine je tako zagotovljena materialna in socialna varnost preko socialnih korektivov znotraj sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Varstveni dodatek ni samostojna pravica, temveč je glede na svojo naravo bližje naravi socialnovarstvene dajatve. Sredstva za financiranje zagotavlja

država iz javnih financ. Umeščenost te pravice v sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja je predmet razprave že od sprejemanja Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, veljavnega od leta 2000. Po mnenju dela stroke bi morala biti pravica zagotovljena v sistemu socialnega varstva. Kljub navedenim argumentom, pa je pravica do varstvenega dodatka v sistem vključena zaradi družbene koristi in zgodovinske utečenosti (Priatelj 2000, 254).

Od 1. 2. 2008 dalje je začel veljati nov Zakon o varstvenem dodatku, ki bistveno ne posega v prejšnjo ureditev glede načina odmere in pogojev za pridobitev in uživanje pravice. Glavni razlog za sprejem tega zakona je bil neprimerno usklajevanja varstvenega dodatka, ki se je spremenilo s sprejemom Zakona o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom. Do 1. 1. 2007 se je varstveni dodatek usklajeval enako kot pokojnine, od 1. 1. 2007 dalje pa enotno kot ostali socialni transferji, in sicer enkrat letno v mesecu januarju, glede na rast cen življenjskih potrebščin. Tako so se varstveni dodatki ob vsakokratnem povečanju pokojnin znižali, nekateri pa so pravico celo izgubili. S sprejemom novega zakona o varstvenem dodatku naj bi država popravila napako in s tem zagotovila ustrezno socialno varnost upokojencev, saj se potencialno srečujejo z večjo stopnjo tveganja socialne izključenosti in revščine.

Namen diplomske naloge je najprej predstaviti osnovne pojme, kot so: socialna varnost, socialno zavarovanje in socialno varstvo. Pravica do socialne varnosti je po ustavi temeljna človekova pravica. Socialna varnost v najširšem smislu obsega pokritje vseh socialnih primerov, vključno s primeri socialne ogroženosti ali pomanjkanja, ne glede na to, ali se sistem uresničuje v okviru socialnih zavarovanj ali socialnega varstva (Kalčič 1996, 17). Iz prikaza zgodovinskega razvoja socialnega zavarovanja s poudarkom na razvoju pokojninskega in invalidskega zavarovanja ugotavljam, da se kljub številnim reformam, še vedno kažejo potrebe po spremembah in premikih na različnih področjih obstoječega sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja, predvsem glede sprememb na demografskem področju.

Kot jedro diplomske naloge je obravnava dodatnih pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Po sistematiki veljavnega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, so kot dodatne pravice opredeljene pravica do dodatka za pomoč in postrežbo, pravica do invalidnine in varstveni dodatek k pokojnini. To so pravice, ki si jih zavarovanci oziroma upokojenci najmanj želijo, saj so z njimi povezane zdravstvene težave oziroma slab materialni in ekonomski položaj posameznika. S podrobnejšo predstavitvijo teh pravic želim prikazati, kakšna je pot do uveljavitve, kdo so upravičenci ter kakšna višina denarnih sredstev iz tega sledi. V povezavi s tem so predstavljeni tudi podzakonski predpisi, ki se uporabljajo v postopkih za priznavanje pravic. Pri temi o varstvenem dodatku sem najprej predstavila pogoje za pridobitev pravice in odmero varstvenega dodatka k pokojnini ter razložila postopek za uveljavljanje pravice po veljavnem zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju.

V nadaljevanju pa sem analizirala in proučila spremembe, ki veljajo s sprejetjem posebnega zakona o varstvenem dodatku in vpliv le teh na sama izplačila upravičencem.

Pri predstavitvi dodatnih pravic, njihovih značilnosti, sem analizirala same zakonske določbe, v veliki meri so k večjemu razumevanju pripomogli tudi različni komentarji in razlage zakona. S proučevanjem dodatne literature s področja pokojninskega in invalidskega zavarovanja sem povezovala in razlagala pojme, ki so pomembni za ugotavljanje pogojev in postopkov za uveljavitev teh pravic. Za ponazoritev stanja v sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja sem s statističnimi podatki ugotavljala gibanje ter razmerje med številom aktivnih zavarovancev in upokojenecv. S pomočjo slik in tabel pa sem prikazala aktualne podatke o številu prejemnikov iz naslova dodatnih pravic, lastni izračuni o gibanju števila upravičencev in števila upokojenecv.

Pri obravnavani temi diplomske naloge sem se pri predstavitvi sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja omejila predvsem na značilnosti sistema obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, čeprav zakon ureja tudi dodatno pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

2 SOCIALNA VARNOST, SOCIALNO ZAVAROVANJE, SOCIALNO VARSTVO

2.1 Socialna varnost

Definicija socialne varnosti v najširšem smislu po mnenju Kalčiča obsega pokritje vseh socialnih primerov, vključno s primeri socialne ogroženosti ali pomanjkanja, ne glede na to, ali se sistem uresničuje v okviru socialnih zavarovanj ali socialnega varstva. Taka definicija je v bistvu podlaga za opredelitev, da je posamezna država socialna država. Sodobni pojem socialne varnosti (*social security*) združuje socialno zavarovanje in socialno varstvo. Socialna varnost je torej celovit sistem, ki naj bi zavaroval prebivalstvo pred izgubo dohodka zaradi bolezni, brezposelnosti, starosti, smrti, zagotovil ustrezno zdravstveno varstvo, prispeval družinam k vzgoji otrok, postavil temelje zagotovljenemu minimumu eksistence ter predvidel ukrepe in način pokritja različnih socialnih primerov (1996, 17).

Izraz »socialna varnost« je bil v predpisih uporabljen že prej, preden je dobil današnji pomen. V pravni ureditvi je bil prvič uporabljen v ZDA leta 1935 (Social Security Act), vendar še ni obsegal vseh danes priznanih socialnih primerov.

V nekaterih državah v sistemu socialne varnosti prevladujejo značilnosti socialnega zavarovanja, v drugih značilnosti socialnega varstva. Sisteme socialne varnosti, v katerih je poudarek na socialnem zavarovanju, na kratko označujemo kot *Bismarckove* sisteme socialne varnosti. Tiste, ki so namenjeni vsemu prebivalstvu, vendar pa nudijo le določen nujen obseg pomoči, imenujemo *Beveridgove* sisteme socialne varnosti.

Pravica do socialne varnosti je po ustavi temeljna človekova pravica. Po določitih 2. člena Ustave Republike Slovenije je Slovenija pravna in socialna država. Načelo socialne države pomeni, da je dolžna zagotavljati ugodne razmere za uresničevanje družbenih in osebnih socialnih interesov ljudi. Osrednja določila ustave s področja socialne varnosti so v 50. členu, po katerih imajo državljani pod pogoji, določenimi z zakonom, pravico do socialne varnosti, z državno urejenim obveznim zdravstvenim, pokojninskim, invalidskim in drugim socialnim zavarovanjem.

V Sloveniji sta uveljavljena dva sistema, ki se dopolnjujeta (Vodovnik 2003, 154):

- sistem socialnih zavarovanj, v okviru katerih se zagotavljajo sredstva za zagotavljanje pravic zavarovancev ob nastanku zavarovalnega primera (zdravstveno, pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zavarovanje za primer brezposelnosti, starševsko in otroško varstvo) in
- sistem socialnega varstva, v okviru katerega se zagotavljajo minimalne socialne pravice tistim, ki niso varovani pred posledicami nastanka socialnih primerov v okviru sistema socialnih zavarovanj.

Z ustavo ni določena vsebina pravice do socialne varnosti, ker je določena in priznana v mednarodnih aktih, ki obravnavajo človekove pravice. Za socialno varnost najpomembnejši univerzalni pravni viri so konvencije in priporočila Mednarodne organizacije dela (MOD). MOD je specializirana agencija OZN za področje dela in socialne varnosti. Ko je Slovenija postala članica MOD, je sprejela obveznosti do vseh konvencij in priporočil¹, ki jih je ratificirala nekdanja SFRJ. Konvencije MOD urejajo vprašanja dela in socialne varnosti.

Od konvencij MOD s področja socialne varnosti ima posebno mesto konvencija št. 102 o minimalnih normah socialne varnosti, ki je bila sprejeta leta 1952. To konvencijo je treba šteti za univerzalno tako glede težnje po pokritju vseh socialnih primerov kot tudi glede širjenja kroga uporabnikov. Konvencija MOD št. 102 obravnava naslednjih devet skupin dajatev: zdravstveno varstvo, nadomestila za čas bolezni, dajatve za čas brezposelnosti, dajatve za starost, dajatve za primer materinstva, dajatve za nesreče pri delu in poklicne bolezni, družinske dajatve, dajatve družinskim članom v primeru smrti hranilca družine, dajatve za invalidnost. Naštete dajatve vključujejo vse socialne primere oziroma panoge socialne varnosti, ki jih poznajo obstoječi javni/državni sistemi socialne varnosti, z izjemo panoge socialnega varstva. Konvencija št. 102 izrecno ne vključuje dajatev za primer materialne ogroženosti, torej pomanjkanja in revščine (Bubnov-Škoberne 1993, 12).

V Evropski socialni listini pa so se države članice Sveta Evrope dogovorile, da bodo svojim prebivalcem zagotovile socialne pravice in s tem izboljšale njihov življenjski standard in njihovo socialno blaginjo. V 12. členu listine so se zavezale, da (Samuel 1997, 297-299):

- uvedejo in ohranjajo sistem socialne varnosti;
- ohranjajo sistem socialne varnosti na zadovoljivi ravni, ki bo vsaj enaka ravni, potrebni za ratifikacijo Evropskega kodeksa socialne varnosti;
- si prizadevajo za pospešen razvoj sistema socialne varnosti, da bi dosegel višjo raven;
- ukrenejo, kar je potrebno, s sklepanjem ustreznih dvostranskih ali večstranskih sporazumov ali z drugimi sredstvi ter v skladu s pogoji, določenimi v teh sporazumih, da bi zagotovile enakopravno obravnavanje lastnih državljanov in državljanov drugih pogodbenic glede pravice do socialne varnosti ter dodeljevanje, ohranjanje in ponovno pridobitev pravic do socialne varnosti z ukrepi, kot so seštevanje obdobj zavarovanja ali zaposlitve, izpolnjenih v skladu z zakonodajo katere koli pogodbenice.

---

¹ Konvencije so pravno obvezne, priporočila pravno niso obvezna.

2.2 Socialno zavarovanje

Socialno zavarovanje je kot sistem zagotavljanja materialne varnosti zaposlenih delavcev in njihovih družinskih članov neločljiv segment socialne varnosti ter obsega predvsem dajatve iz naslova osebnih (bolezen, materinstvo, invalidnost, starost, smrt) in ekonomskih zavarovanih rizikov (zlasti brezposelnost). To so storitve in dajatve iz zdravstvenega zavarovanja (denarna nadomestila in drugi denarni prejemki zaradi začasne zadržanosti z dela), iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (pokojninski in drugi denarni prejemki za primer starosti, invalidnosti in smrti) ter iz zavarovanja za primer brezposelnosti (denarna nadomestila, denarna pomoč).

Socialno zavarovanje je za razliko od prostovoljnega zavarovanja, pri katerem se pogoji določajo s pogodbo in nastane na podlagi izjav in volje obeh pogodbenih strank, opredeljeno kot zakonsko zavarovanje. Zavarovalno razmerje oziroma zavarovanje nastane neodvisno od volje posameznika in je urejeno z zakoni. Zakoni s tega področja določajo zavarovalne socialne primere (zavarovani riziki), krog oseb, ki so obvezno zavarovane, pogoje zavarovanja ter vrsto in obseg pravic (Kalčič 1996, 18).

Socialna zavarovanja so kombinacija socialnih in zavarovalnih kriterijev. Socialni kriteriji se izkazujejo skozi plačilo za zavarovanje ne glede na stopnjo rizičnosti in predvidene stroške, najnižje prejemke in socialne dodatke. Zavarovalni kriterij pa upošteva kriterij sorazmernosti med vplačanimi prispevki, trajanjem vplačevanja prispevkov in višino dajatev skozi specifičen način financiranja, kjer stroške teh zavarovanj pokrivajo zaposleni in njihovi delodajalci².

2.3 Socialno varstvo

Socialno varstvo je eden od sklopov socialne varnosti in temelji na pravičnosti, solidarnosti ter na načelih enake dostopnosti in proste izbire oblik. Izhodišče ukrepov na področju socialnega varstva je zagotavljanje pravice do življenja v dostojanstvu posameznika in družine, ki so v materialni ali nematerialni stiski zaradi različnih vzrokov (telesne prizadetosti, duševne zaostalosti, družinskih težav ali poklicnega neuspeha in v drugih socialnih primerih).

V sistemu socialnega varstva se zagotavljajo pravice do storitev (svetovanje, pomoč, institucionalno varstvo) za ogrožene skupine prebivalstva, zlasti invalidnim osebam, starostnikom, otrokom in odraslim v posebnih stiskah, ter pravice do dajatev osebam brez sredstev za preživljanje, ki zaradi starosti ali nezmožnosti za delo niso sposobne ustvarjati dohodkov ali če zaradi objektivnih razlogov nimajo zagotovljenega

---

² Prispevki za socialno varstvo se plačujejo iz bruto prejemkov. Osnove za obračunavanje prispevkov so (za vse kategorije zavarovancev, razen kmete, ki so samo zdravstveno zavarovani) enake za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, za obvezno zdravstveno zavarovanje, za starševsko varstvo ter prispevek za zaposlovanje (Čok idr. 2005, 44).

minimuma sredstev za preživljanje sebe in članov družine. Sistem socialnega varstva ima univerzalen pomen in je namenjen vsakomur, ki ni zajet v okviru socialnih zavarovanj.

Pravice iz sistema socialnega varstva se financirajo iz sredstev države, ki na ta način zagotavlja uresničevanje načela socialne države. Sistem socialnega varstva je na podlagi ustavnih načel urejen in kvantificiran v posebnih zakonih s posameznega področja oziroma podsistema socialne varnosti.

Moderna socialna država skuša kurativno delovanje v korist prebivalcev v stiski omejiti in usmeriti svoje aktivnosti v preventivne dejavnosti. S tem naj bi se ustvarili pogoji, da bi posameznik in družina uspešno funkcionirali v družbenem okolju. Pomemben delež dejavnosti predstavljajo storitve, ki jih kot izvirne programe razvijajo in izvajajo službe na področju izobraževanja in usposabljanja za delo, zdravstvena preventiva, ukrepi za preprečevanje nesreč pri delu in izven dela, strokovno svetovanje posamezniku in družini in podobne aktivnosti (Bubnov-Škoberne 1993, 14-15).

3 RAZVOJ SOCIALNEGA ZAVAROVANJA

Sistemi socialnih zavarovanj oziroma sistemi socialne varnosti niso nastali naenkrat, ampak so se razvijali postopno. Prve oblike socialnega zavarovanja segajo že v konec 18. in začetek 19. stoletja, ko so se s pospešeno industrializacijo in izrednim tehničnim napredkom pojavili tudi naraščajoči problemi delavstva.

Naraščanje števila delavcev, njihovo izkoriščanje s strani lastnikov tovarn in obratovalnic, je povečevalo revščino. Za zavarovanje svojega preživetja in dosego vsaj minimalne socialne varnosti so se delavci pričeli povezovati v razna strokovna združenja, zadruga, bratovščine, društva in podobne organizacije ter sindikate. Z vse večjimi nemiri pa so začele prej nezainteresirane države posegati tudi na to področje. Z zakonskimi ukrepi so začele uvajati minimalne norme njihovega varstva. Tako je zaradi zagotovitve notranjega miru v Nemčiji kancler Bismarck uvedel prvo splošno obvezno delavsko zavarovanje. Leta 1883 je bilo uvedeno obvezno delavsko zdravstveno zavarovanje, leta 1884 nezgodno zavarovanje, leta 1889 zavarovanje za primer starosti in invalidnosti in leta 1911 za primer smrti. Navedeni zakoni so bili leta 1911 združeni v enoten kodeks socialnega zavarovanja, ki je združeno urejal zavarovanje za primere bolezni, nesreč, invalidnosti, starosti in smrti. Ta zakon lahko štejemo za temelj kasnejših zakonov s področja socialnega zavarovanja.

Na našem območju so se prvi zametki socialnega zavarovanja pričeli pojavljati že sredi 19. stoletja v obliki različnih vzajemnih socialnih podpor in pomoči, ki so se uresničevale preko raznih društev. Leta 1852 je Obrtni red uvedel obvezo lastnikov delavnic, ki so zaposlovale preko dvajset delavcev, da oblikujejo podporne blagajne za svoje delavce. To bi lahko označili kot začetek socialnega zavarovanja pri nas. V okviru Avstro-Ogrske monarhije so se oblike socialnih pomoči razvijale razmeroma hitro. Potem ko se je nemška socialna zakonodaja izkazala za uspešno, je njene temeljne principe počasi prevzemala tudi Avstrija. Njeni predpisi pa so veljali tudi na območju današnje Slovenije. Prvo starostno zavarovanje je bilo v Avstriji predpisano že z zakonom iz leta 1887 za rudarje in železničarje, kasneje se je razširilo tudi na delavce in privatne nameščence. Po ustanovitvi Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev konec leta 1918 so se začela prizadevanja za vzpostavitev enotnega socialnega zavarovanja. Rezultat je bil sprejem Zakona o socialnem zavarovanju delavcev iz leta 1922, ki je določal zavarovanje za vse rizike, ki jim je delavec med svojim delovnim obdobjem izpostavljen: za bolezni, zoper nezgode, zavarovanje za onemoglost, starost in smrt ter zoper brezposelnost .

V Kraljevini Jugoslaviji se je za socialno zavarovanje, predvsem za pokojninski in invalidski del, kazala precejšnja nezainteresiranost. Tedaj napredni strokovnjaki so ji očitali, da je zavarovanju odrekla vsako materialno državno pomoč. Obvezno

pokojninsko in invalidsko zavarovanje za vse delavce je bilo tako uvedeno šele leta 1937, ko so pričeli delavci plačevati tudi prve prispevke.

Po drugi svetovni vojni so se nekaj časa na področju socialnega zavarovanja še vedno uporabljali predpisi, ki so veljali v predvojni Jugoslaviji. Nova oblast je ocenila, da je bila predvojna zakonodaja ustrezna in da je v veliki meri štela položaj delovnih ljudi. Dejanski položaj delavcev in drugih zavarovancev pa ni bil tak, kot bi moral biti na podlagi teh predpisov, saj se niso ustrezno izvajali.

V letu 1945 so bile vse obstoječe ustanove obveznega socialnega zavarovanja postavljene pod državni nadzor takratnega poverjeništvu za socialno politiko. Istega leta je sledil tudi Zakon o izvajanju socialnega zavarovanja na območju Demokratske federativne Jugoslavije. Namesto dotedanjih številnih ustanov je bil določen kot enotni nosilec socialnega zavarovanja Osrednji Zavod za socialno zavarovanje v Zagrebu. Uvedene so bile tudi enotne prispevne stopnje za celotno sfero socialnega zavarovanja, država pa je postala garant likvidnosti socialnega zavarovanja.

V jugoslovanski ustavi iz leta 1946 je bilo socialno zavarovanje opredeljeno kot temeljna državljska pravica delavca, uslužbenca in nameščenca. To je bilo uresničeno z Zakonom o socialnem zavarovanju delavcev, nameščencev in uslužbencev. Po tem zakonu je bilo socialno zavarovanje obvezno za vsakega zaposlenega, zavarovanje pa je izvajal Državni zavod za socialno zavarovanje s svojimi filialami. Predvideno je bilo tudi sodno varstvo pred sodišči socialnega zavarovanja.

Leta 1950 je bil sprejet nov zakon, ki naj bi odpravil vse razlike, ki so bile prej podane v obsegu in pogojih za zavarovanje delavcev, nameščencev in uslužbencev. Pravica do socialnega zavarovanja naj bi bila splošna in enaka za vse delavce in uslužbenca, ne glede na to, ali so bili zaposleni v državnih, združnih ali družbenih podjetjih, ustanovah in organizacijah ali pri privatnih delodajalcih. Ta zakon je zavaroval zavarovance praktično za vse rizike socialnega zavarovanja, med njimi tudi za invalidnost, starost in smrt, omogočal pa je tudi materialno varnost v primeru zmanjšanja delovne sposobnosti. Država je zagotavljala sredstva iz splošne državne akumulacije, pravice so se uresničevale preko državnih, združnih in družbenih podjetij oziroma ustanov, pri katerih je bil zavarovanec zaposlen.

Leta 1954 so se začela posamezna področja socialnega zavarovanja ločevati. Najprej se je izločilo zdravstveno zavarovanje, leta 1957 je bil sprejet Zakon o pokojninskem zavarovanju, leto kasneje pa Zakon o invalidskem zavarovanju.

Leta 1963 je bila sprejeta nova ustava SFRJ, ki je določila nove temelje socialnega zavarovanja. Izrecno je poudarila načelo vzajemnosti in solidarnosti. Konec leta 1964 je bil sprejet nov Temeljni zakon o pokojninskem zavarovanju in v letu 1965 spremenjen Zakon o invalidskem zavarovanju. Sprejet pa je bil tudi Zakon o organizaciji in financiranju socialnega zavarovanja.

Z ustavnimi amandmaji leta 1971 je bilo vpeljano načelo, da delavci sami upravljajo in urejajo svoje pravice in obveznosti v Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Tako je bil leta 1972 sprejet nov zvezni Zakon o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. To leto pa pomeni tudi mejnik, ko je bil sprejet prvi slovenski zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je bil le izvedbeni zakon zveznega zakona. Sprejet je bil tudi samostojni zakon o starostnem zavarovanju kmetov, ki je bil prvi tovrstni zakon v Jugoslaviji.

S sprejetjem Ustave SFRJ iz leta 1974 je bilo ponovno poudarjeno, da se pokojninsko in invalidsko zavarovanje uresničuje v samoupravnih interesnih skupnostih z obveznim zavarovanjem, na načelih vzajemnosti in solidarnosti ter minulega dela in to na osnovi prispevkov iz osebnega dohodka in dohodka organizacij združenega dela. Država se je povsem umaknila iz financiranja tega zavarovanja, ki ga ni v ničemer več dotirala. Vsa navedena načela je potrdil in razširil zvezni Zakon o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki se je začel uporabljati 1. 1. 1983. Za ta zakon je značilno, da je poprejšnje pravice bistveno razširil, razširil je krog obveznih zavarovancev. Na podlagi tega zakona je bil v Sloveniji leta 1983 sprejet Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je bil predvsem izvedbene narave.

V procesu osamosvajanja Slovenije so se še vedno uporabljali zvezni predpisi (razen če niso bili v celoti ali delno izvzeti iz uporabe) vse do leta 1992, ko je prvi samostojni slovenski sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja uzakonil Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. V zakon je bila povzeta večina določb prejšnjih zakonov ter statuta in drugih splošnih aktov Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Glavni razlog za sprejem zakona je bila posledica osamosvojitve Slovenije ter obveznost iz 50. člena Ustave Republike Slovenije, po katerem država ureja obvezno zdravstveno, pokojninsko, invalidsko in drugo zavarovanje ter skrb za njihovo delovanje. Drugi razlog je bil v tem, da je bilo potrebno sprejeti nekatere nujne ukrepe in posege, ki naj bi premostili vse večjo vrzel med zagotovljenimi pravicami za hitro naraščajoče število upokojencev, invalidov in drugih uživalcev pravic, ter bistveno slabšimi možnostmi zagotavljanja sredstev. Tretji razlog je bila zahteva po spremembi organiziranosti pri izvajanju zavarovanja. Različna mnenja takratnih strokovnjakov glede reforme pokojninskega sistema so zakon označila kot »prehodni zakon«, ki bi veljal za neko srednjeročno obdobje, v katerem naj bi se pripravila izhodišča reformiranega sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Izhodišča za reformo pokojninskega in invalidskega zavarovanja so bila tako povzeta v tako imenovani Beli knjigi, ki jo je Vlada Republike Slovenije obravnavala in sprejela 23. 4. 1998. Konec julija 1998 je Vlada sprejela predlog novega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Kljub številnim zapletom, nasprotnim stališčem socialnih partnerjev je bil novi zakon sprejet 10. decembra 1999, objavljen v Uradnem listu RS, št. 106/99, ki velja od 1. 1. 2000 dalje. (Priatelj, 2000, str. 24-42).

4 UREDITEV SISTEMA POKOJNINSKEGA IN INVALIDSKEGA ZAVAROVANJA

V Sloveniji je osnovni javni sistem zagotavljanja prejemkov v primeru starosti, invalidnosti in smrti sistem obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja. To pomeni, da lahko pridobi pravice iz zavarovanja samo tisti, ki je bil v zavarovanje vključen določeno obdobje in je dopolnil določeno starost oziroma je postal invalid; po njegovi smrti pa lahko, pod zakonsko predpisanimi pogoji, pridobijo pravice njegovi družinski člani.

Sistem obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja temelji na 50. členu Ustave Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91), ki določa, da imajo državljani pod pogoji, določenimi z zakonom, pravico do socialne varnosti ter da država ureja obvezno zdravstveno, pokojninsko, invalidsko in drugo socialno zavarovanje ter skrbi za njihovo delovanje (Belopavlovič idr. 2000, 95).

Že iz uvodnih členov Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 106/99, 72/2000, 124/2000, 109/2001, 108/2002, 135/2003, 72/2005 in 69/2006 – v nadaljevanju: zakon o PIZ) izhaja, da se za zagotavljanje ustrezne socialne varnosti v primeru starosti in invalidnosti v prihodnje ne predvideva zgolj obvezno zavarovanje, temveč tudi različne oblike obveznih in prostovoljnih dodatnih pokojninskih zavarovanj. Obvezno zavarovanje je še vedno temeljna oblika socialne varnosti za starost, smrt in invalidnost.

Zakon daje pravno podlago za reformo sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki je načrtovana v obliki postopnega prehoda na bolj vzdržan in stabilen sistem obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja na podlagi medgeneracijske pogodbe, ki pomeni tako imenovani prvi steber pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Mlajšim generacijam, ki se bodo upokojevale po koncu tega prehodnega obdobja in bodo po dopolnitvi višje upokojitvene starosti prejemale nižje pokojnine glede na dopolnjeno dobo plačevanja prispevkov, pa je dana možnost obveznega in prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja po varčevalnih oziroma naložbenih shemah. Z dodatnimi starostnimi pokojninami iz drugega oziroma tretjega kapitalnega stebra bodo zavarovanci lahko nadomestili izpad (nižje razmerje med povprečno pokojnino in povprečno plačo na splošni in individualni ravni) v prvem stebri pokojninskega in invalidskega zavarovanja (Kalčič 2006, 32).

Obvezno zavarovanje na podlagi medgeneracijske pogodbe pomeni financiranje sistema po tako imenovani *pay as you go* metodi, po kateri aktivna generacija zaposlenih in samozaposlenih s prispevki zagotavlja sredstva za pokojnine in druge dajatve, ki jih prejema upokojenci. Tak sistem s sprotnim prispevnim kritjem je najbolj odvisen od demografskih razmer v državi, ki se z leti sicer počasi, a vztrajno slabšajo. Nastajajoče težave se pogosto rešujejo s pokojninsko reformo, ki temelji na

privatizaciji pokojninskega sistema oziroma uvedbi kapitalsko financiranega institucionalnega varčevanja ter na zmanjševanju pomena državnih, javno financiranih pokojnin (Verbič 2007, 132).

Zakon določa, da se za postopke uveljavljanja pravic iz obveznega zavarovanja uporabljajo določbe Zakona o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 80/99, 70/00, 52/02, 73/04, 119/05 in 126/07 – v nadaljevanju: ZUP), ker gre pri tem za tipično razmerje med stranko, ki uveljavlja svoje pravice, in organom, v čigar pristojnost sodi izvajanje zavarovanja. Predvidel pa je tudi možnost, da se nekatere posebnosti s samim zakonom uredijo drugače, denimo določitev pristojnosti organov zavoda, revizija, ugotavljanje lastnosti zavarovanca, določitev akontacij dajatev in izvedenski organi.

Zavarovancem je zagotovljeno tudi sodno varstvo pravic, kar lahko uveljavljajo v roku 30 dni od vročitve odločbe, izdane na drugi stopnji. Za odločanje o sporih je pristojno Delovno in socialno sodišče v Ljubljani.

4.1 Temeljna načela

Med načela, na katerih temelji sistem obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, je na prvem mestu načelo, da pravice izvirajo iz dela. Zavarovančevo delo oziroma plačilo zanj je podlaga za višino prispevkov in odmero ter obseg pravic, ki iz njih izhajajo.

Na drugo mesto je postavljeno načelo vzajemnosti in solidarnosti, po katerem si subjekti zagotavljajo materialno in socialno varnost tako, da v skladu s svojimi možnostmi plačujejo prispevke, kasneje, ko izpolnijo pogoje, pa uveljavijo pravice. Pri tem je zagotovljena materialna socialna varnost tudi tistim osebam, ki si glede na svoj prispevek in pogoje iz objektivnih razlogov ne morejo zagotoviti splošne ravni varnosti. Pri načelu vzajemnosti se predpostavlja enakopravnost zavarovancev in na tej podlagi, ob enakih pogojih, zavarovanci pridobijo pravice v sorazmerju s svojimi prispevki. Korekcijski faktor pri tem je solidarnost, katere bistvo je v tem, da lahko posamezne skupine zavarovancev pridobijo večji obseg pravic, kot bi jim šel glede na vplačane prispevke, če bi bila zaradi tega ogrožena njihova socialna varnost. Po drugi strani pa je načelo solidarnosti tudi razlog, da zavarovanci z višjimi plačami oziroma dohodki plačujejo prispevke neomejeno, medtem ko se njihove pravice limitirajo³ (Štrovs 2000, 22-23).

---

³ Limitiranje z odmero pokojnine od najvišje pokojninske osnove.

4.2 Vrste pravic

Pravice, ki so z zakonom zagotovljene v okviru obveznega zavarovanja, so glede na trajanje in tveganje razdeljene v štiri sklope:

- a. pravica do pokojnine: starostna, invalidska, vdovska, družinska in delna pokojnina;
- b. pravice iz invalidskega zavarovanja: pravica do poklicne rehabilitacije, pravica do nadomestila za invalidnost, pravica do premestitve in dela s krajšim delovnim časom od polnega, pravica do drugih nadomestil iz invalidskega zavarovanja in pravica do povrnitve potnih stroškov;
- c. dodatne pravice: pravica do dodatka za pomoč in postrežbo, pravica do invalidnine in varstveni dodatek k pokojnini⁴;
- d. druge pravice: odpravnina, oskrbnina in pravica letnega dodatka.

Poleg pravic iz obveznega zavarovanja zakon ureja tudi pravico do državne pokojnine. To je pravica socialne varnosti oseb, ki niso izpolnile pogojev za pridobitev pokojnine niti po naših niti po tujih predpisih.

Zavarovancem, ki se vključijo v dodatno pokojninsko zavarovanje, se poleg pravic iz obveznega zavarovanja zagotavljajo tudi pravice iz dodatnega pokojninskega zavarovanja (Belopavlovič in Kalčič 2002, 34-37).

4.3 Značilnosti pravic

Pravice, ki so zagotovljene z obveznim zavarovanjem, so neodtujljive osebne pravice in niso prenosljive na drugega.

Pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja so materialne narave, ki so izražene v obliki rente (pokojnine, invalidnina, dodatek za pomoč in postrežbo, nadomestila iz invalidskega zavarovanja) ali pa plačila določenih stroškov (poklicne rehabilitacije, potnih stroškov). Teh pravic tudi ni mogoče podedovati. Pridobitev pravice do vdovske ali družinske pokojnine ne pomeni podedovanje pravice, temveč izvirno pravico iz zavarovanja za primer smrti. Podedujejo se lahko le zapadli denarni zneski, ki niso bili izplačani do smrti uživalca.

Vse pravice so nezastarljive in jih ni mogoče odvzeti, zmanjšati ali omejiti, razen v primerih, ko to zakon izrecno dopušča.

O pravicah iz zavarovanja odloča na prvi stopnji enota zavoda, na območju katere je bila oseba nazadnje zavarovana, na drugi stopnji odloča posebna enota na sedežu zavoda.

---

⁴ Z novim zakonom o varstvenem dodatku, ki velja od 1. 2. 2008, prenehajo veljati oziroma se spremenijo vsa določila, ki se nanašajo na varstveni dodatek po zakonu o PIZ.

Odločba prve stopnje, s katero so osebi priznane pravice po tem zakonu, se predloži v revizijo organu druge stopnje (oblika notranjega nadzora izvajanja pokojninskega in invalidskega zavarovanja).

4.4 Naloga države in financiranje

Država poleg tega, da z zakonom določa vrsto pravic, pogoje za njihovo pridobitev, odmero in uživanje, določa za nemoteno delovanje sistema tudi ustrezno višino prispevnih stopenj, po katerih se obračunavajo prispevki za zavarovanje.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje posluje po načelu samofinanciranja. Nosilec in izvajalec zavarovanja Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju: Zavod), ki ima status javnega zavoda, mora zbrati potrebna finančna sredstva za realizacijo določenih pravic. Država mora določiti pravila, ki urejajo obveznost prijave v zavarovanje, način odmere, plačila in izterjave plačevanja prispevkov.

V sistemu financiranja pokojninskega in invalidskega zavarovanja prevladuje tako imenovani dokladni način financiranja. Značilno zanj je, da se sredstva, potrebna za izplačilo pokojnin in drugih dajatev, zagotavljajo sproti, s prispevki aktivnih zavarovancev. Pri tem gre za medgeneracijski sporazum, ki ga zakon eksplicitno omenja. Bistvo tega je obveznost trenutnih zavarovancev za plačilo prispevkov, sredstva zbrana na tej podlagi pa niso namenjena za pokritje njihovih pravic, temveč pravic obstoječih upravičencev.

Zavezanci za plačilo prispevkov so po zakonu o PIZ zavarovanci, delodajalci⁵ in Republika Slovenija. Za zavarovance se štejejo osebe v odvisnem delovnem razmerju, osebe, ki so v obvezno zavarovanje vključene na podlagi opravljanja določene samostojne dejavnosti, in osebe, vključene v zavarovanje na drugih podlagah, določenih z zakonom. To se ne nanaša samo na državljane R Slovenije, marveč pod pogoji, določenimi v zakonu ali mednarodnem sporazumu, tudi na tujce.

Država, poleg nalog na zakonodajnem področju, zagotavlja državno jamstvo za izplačilo dajatev iz obveznega zavarovanja. Iz proračuna pokriva razliko, do katere pride v primeru, ko zbrani prispevki ne zadoščajo za sprotno izplačilo pokojnin in drugih dajatev (Kuhelj 2000, 18-21).

4.5 Statistični pregled stanja in strategija področja sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja

Delavci prehajajo z upokojitvijo iz statusa delovne aktivnosti v neaktivnost in tako postajajo odvisni od sistema socialne varnosti. Kolb ugotavlja, da se delež starih ljudi

---

⁵ Prispevne stopnje za pokojninsko in invalidsko zavarovanje so za zavarovance 15,50 %, za delodajalce 8,85 % od osnove (plače, zavarovalne osnove, nadomestila za brezposelnost).

hitro večja po vsem svetu. Vzroki staranja so povezani predvsem z demografskimi faktorji, kot so zniževanje rodnosti in podaljševanje življenjske dobe. V deželah evropske ali zahodne kulture pa postaja delež tako visok, da prinaša s seboj izjemno zahtevne naloge za urejeno delovanje držav na tem področju. Porast deleža starejše populacije (stare nad 60 let) je razviden že v obdobju od leta 1970 do 1989 (1992, 19-21).

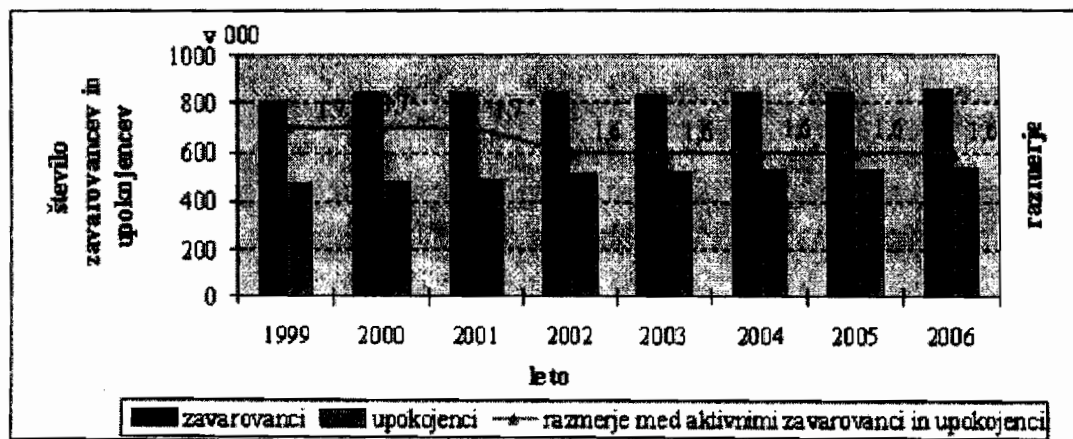
Z rastjo števila upokojencev naraščajo potrebe po zagotavljanju sredstev za obveznosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki vse bolj bremenijo delovno aktivne. Številčno razmerje med tema dvema skupinama se zadnja leta vztrajno giblje v škodo aktivne populacije. V nekaterih državah se že pripravljajo na čas, ko se bo breme financiranja starostnikov močno povečalo. V Franciji so ustanovili sklad, v katerega nalagajo sredstva za reševanje bodočih neskladij med prilivi in odlivi pokojninskega sklada. Tudi nizozemska vlada je ustanovila sklad, namenjen reševanju problemov postarane družbe (Stropnik 2004, 39).

4.5.1 Sedanje stanje področja

Konec septembra 2006 je bilo po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (SURS) v Sloveniji 2.011.614 prebivalcev, konec septembra 2007 pa 2.024.335 prebivalcev.

Primerjava s stanjem števila upokojencev konec septembra 2006, ko jih je bilo 536.205, kaže, da je v letu 2006 populacija upokojencev v celotnem številu prebivalcev Slovenije predstavljala 26,66 %, kar je 0,2 odstotne točke več kot v letu 2005. Primerjava s številom upokojencev konec septembra 2007, ko jih je bilo 543.931, pa je predstavljala že 26,87 %. Iz podatkov je razvidno, da se je vsako leto populacija upokojencev povečala za približno 0,2 odstotne točke.

Slika 4.1 Število aktivnih zavarovancev in upokojencev ter razmerje med aktivnimi zavarovanci in upokojenci, 1999-2006

Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje 2007, 25.

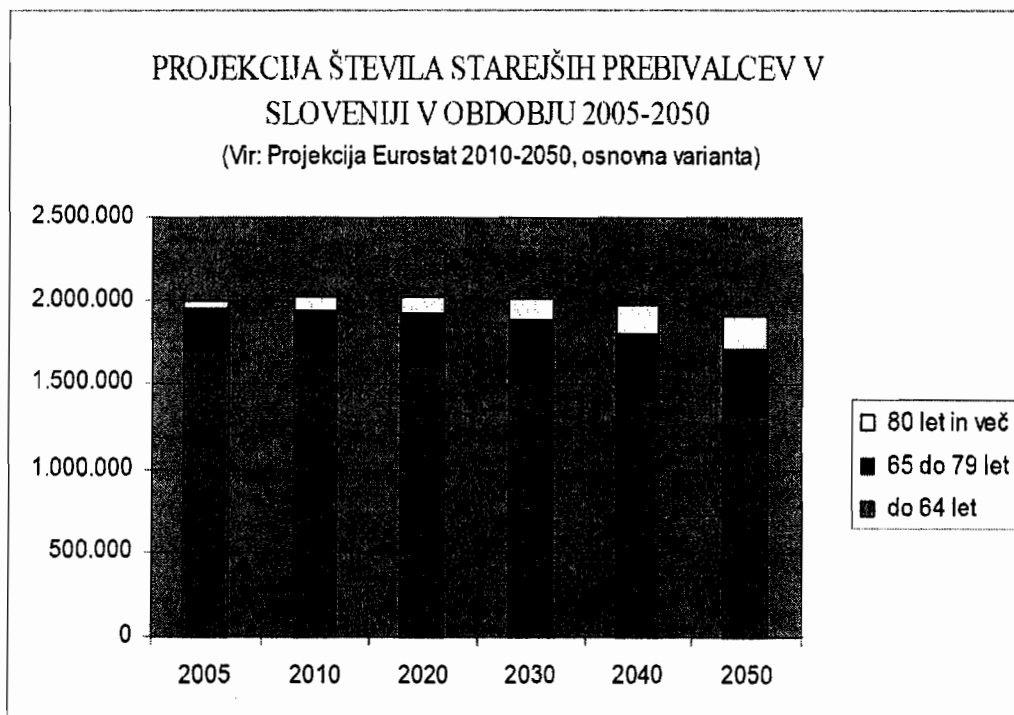
Razmerje med zavarovanci in upokojenci je število zavarovancev na enega upokojenca. Podatki za obdobje od leta 1999 do 2006 kažejo rahlo nižanje razmerja med obema kategorijama, v letih 2002 do 2006 pa je enako. V letu 1999, pred pokojninsko reformo, je razmerje znašalo 1,7, v letih 2000 in 2001 tudi 1,7, v obdobju 2002-2006 pa je razmerje znašalo 1,6, če pa pogledamo še nazaj v leto 1990, pa je razmerje znašalo 2,3.

4.5.2 Strategija področja

Zgoraj navedeni statistični podatki kljub kratkemu časovnemu izseku potrjujejo, da se tako kot Evropa tudi Slovenija na tem področju že sooča z izzivi demografskih sprememb.

Dolgoročne projekcije Evrostata za obdobje do leta 2050 kažejo, da se bodo izzivi na tem področju tudi za Slovenijo še stopnjevali. Število prebivalstva naj bi do leta 2050 padlo za 5 %. Odstotek prebivalstva, starega 65 let in več, bo z dosedanjih 15 % leta 2025 narasel na 22,8 %, leta 2050 pa celo na 31 %.

Slika 4.2 Projekcija števila prebivalcev v Sloveniji v obdobju 2005-2050

Vir: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2004, 43.

Glede na navedene dolgoročne projekcije Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve (Strategiji varstva starejših do leta 2010, 16) so na področju pokojninskega sistema v Sloveniji zlasti pomembni naslednji področni strateški cilji:

- dodatna prilagoditev pokojninskega sistema oziroma z njim povezanih politik starajočemu se prebivalstvu in drugim neugodnim demografskim trendom z namenom zagotavljanja primernih in vzdržnih pokojnin;
- sprejemanje politik, ki bodo pripomogle k večanju deleža zavarovancev v celotnem prebivalstvu, podaljševanju aktivnega obdobja vsakega posameznika in ohranjanju ustreznega razmerja med aktivno in upokojeno populacijo;
- ohranitev stabilnega in finančno vzdržnega sistema obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, temelječega na medgeneracijski solidarnosti;
- ohranitev primernih pokojnin iz obveznega pokojninskega zavarovanja, ki skupaj z drugimi socialnimi pravicami zagotavljajo vsaj pokritje minimalnih življenjskih stroškov, do popolne uvedbe dvo- ali tristebnega sistema;
- spodbujanje dodatnega pokojninskega zavarovanja s kapitalskim kritjem in preučitev možnosti za uvedbo obveznega drugega pokojninskega stebra.

Ciljno opredeljena dodatna prilagoditev pokojninskega sistema že poteka z reformo pokojninskega sistema, ki jo v normativni podobi predstavlja zakon, ki velja od leta 2000. Kot odgovor na demografske trende so bili v okviru sprejete pokojninske reforme v sistem obveznega zavarovanja vgrajeni: postopno zviševanje upokojitvene starosti, postopno zmanjševanje razlike pri pogojih za upokojitev med moškimi in ženskami, okrepitev povezave med pravicami in prispevki (podaljševanje obračunskega obdobja z najugodnejših 10 na 18 let, zniževanje letne odmerne stopnje) ter kombiniranje različnih tipov financiranja zavarovanja, dokladnega in naložbenega sistema.

Kar zadeva delež pokojnin v bruto domačem proizvodu (BDP), je spodbudno dejstvo, da že nekaj let pada delež tako vseh odhodkov Zavoda, kakor tudi odhodkov za čiste pokojnine v bruto domačem proizvodu. Na opozorila nekaterih ekonomistov in evropskih finančnih institucij, da bi moral slovenski pokojninski sistem doživeti spremembe, se po mnenju generalnega direktorja Zavoda ni potrebno odzvati z večjimi posegi. Strožji pogoji za pridobitev pravic in tudi raven pokojnin silijo v čim kasnejše upokojevanje. Sprejeta pokojninska reforma po njegovem mnenju šepa zgolj v tem, da se starost novih upokojencev zadnje tri leta ne povečuje tako, kot je bilo načrtovano. Kot razlog je navedel predvsem zakonsko možnost znižanja starostne meje zaradi skrbi za otroke in uveljavljanje dodane dobe (Vzajemnost 2008, 12-13).

Tabela 4.1 Delež pokojnin iz obveznega zavarovanja v BDP od leta 2000-2007

Leto	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Delež pokojnin v BDP	10,56	10,42	10,39	10,21	10,01	9,94	9,80	9,59

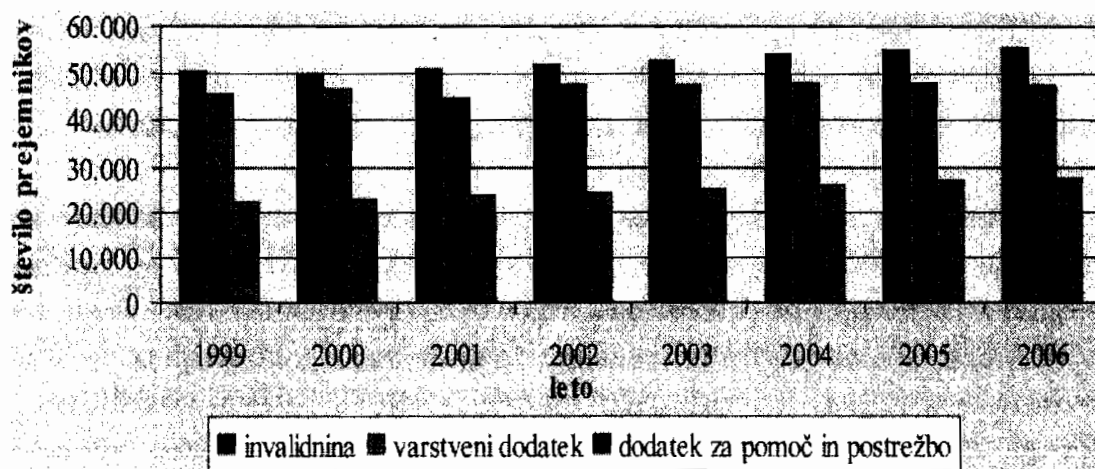
Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje 2008, 18.

5 DODATNE PRAVICE IZ POKOJNINSKEGA IN INVALIDSKEGA ZAVAROVANJA

Poleg pokojnin in nadomestil delovnim invalidom se po zakonu zavarovancem priznava in izplačuje tudi druge denarne prejemke, kot so:

- dodatek za pomoč in postrežbo,
- invalidnina za telesno okvaro in
- varstveni dodatek.

Slika 5.1 Število prejemnikov iz naslova dodatnih pravic, 1999-2006

Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje 2007, 20.

5.1 Dodatek za pomoč in postrežbo

Dodatek za pomoč in postrežbo je samostojna osebna in neodtujljiva pravica iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja. To je mesečni denarni prejemek, ki ga po zakonu pridobi upravičenec, ki ne zmore več opravljati osnovnih življenjskih potreb. Denar, ki ga upravičenec dobi v obliki dodatka k starostni, invalidski, vdovski ali družinski pokojnini, je namenjen za plačilo oziroma kritje povečanih življenjskih stroškov, ki jih imajo zaradi tega, ker so zdravstveno trajno tako prizadeti, da jim je za opravljanje osnovnih življenjskih funkcij neogibno potrebna stalna pomoč in postrežba drugega. Materialne razmere upravičenca pri priznanju pravice ne igrajo nobene vloge. Pridobitev pravice je odvisna le od predhodno ugotovljene potrebe po takšni pomoči glede na zdravstveno stanje, torej izključno iz medicinskih razlogov. Obstoj teh razlogov ugotavlja invalidska komisija ali drug izvedenec Zavoda.

5.1.1 Upravičenci

Pravico do dodatka za pomoč in postrežbo imajo praviloma uživalci pokojnin, in sicer uživalci starostne pokojnine, invalidske pokojnine, vdovske ali družinske pokojnine, ki imajo stalno prebivališče v Republiki Sloveniji.

Zavarovanci oziroma upokojenci, ki nimajo stalnega prebivališča v R Sloveniji, ne morejo pridobiti pravice do dodatka za pomoč in postrežbo. Prav tako ne morejo pridobiti pravice, če so pretežni del skupne zavarovalne dobe dosegli v zavarovanju za ožji obseg pravic⁶, razen slepi in nepokretni zavarovanci.

Dodatek za pomoč in postrežbo lahko pridobijo tudi nekateri aktivni zavarovanci, za katere je značilno, da so kljub trajnim spremembam v zdravstvenem stanju vstopili v delovno razmerje ali pričeli opravljati določeno samostojno dejavnost, ki je podlaga za zavarovanje oziroma je do takšnih sprememb prišlo v času trajanja zavarovanja. To velja za slepe in slabovidne zavarovance (opredeljeni po 2. točki definicije za slepoto in slabovidnost, ki jo je določil Razširjeni strokovni kolegij za oftalmologijo v letu 1997).

Dodatek za pomoč in postrežbo pridobi tudi uživalec pokojnine, ki oslepi. Prav tako pa tudi slepa oseba, ki je zdravstveno zavarovana po drugem zavarovancu zavoda ali upokojencu. To je izjema v sistemu, saj pogoj za pridobitev pravice ni status zavarovanca oziroma uživalca pokojnine.

Nadalje imajo pravico do dodatka za pomoč in postrežbo nepokretni zavarovanci, pri katerih je zmožnost premikanja zmanjšana najmanj za 70 % in so zaposleni primerno svojim delovnim zmožnostim, vendar vsaj s polovico delovnega časa, in če nimajo pravice do takega dodatka na kakšni drugi podlagi. Za zavarovance, ki niso v delovnem razmerju, pa velja pogoj, da so pridobili pravico do poklicne rehabilitacije, in sicer od dneva nastopa le-te. Po Sklepu o kriterijih za ugotavljanje zmanjšanja zmožnosti premikanja zavarovancev za najmanj 70 % (Uradni list RS, št. 50/00) je zmožnost premikanja zmanjšana za 70 % pri tistih zavarovancih, ki se zaradi prizadetosti okončin in ostalega gibalnega sistema ob pomoči ortopedskih pripomočkov ali tudi brez njih, kjer jih ni mogoče aplicirati, premikajo z veliko težavo in morajo v to aktivnost vlagati prekomerne napore.

5.1.2 Opravljanje osnovnih življenjskih potreb

Kot temelj za priznanje pravice do dodatka za pomoč in postrežbo je ugotovitev takšnih trajnih sprememb v zdravstvenem stanju, zaradi katerih je upravičencu neogibno potrebna pomoč in postrežba druge osebe za zadovoljevanje osnovnih življenjskih potreb. Kot osnovne življenjske potrebe se lahko štejejo le primarne potrebe fiziološke eksistence upravičenca.

Pomoč in postrežba je upravičencu potrebna:

- če ne zmore sam opravljati vseh osnovnih življenjskih potreb,

---

⁶ Zavarovanje za ožji obseg pravic je zavarovanje izključno za pridobitev pravice do starostne, invalidske, vdovske ali družinske pokojnine ter za pridobitev pravice do dodatka za pomoč in postrežbo v primeru slepote (plačilo prispevkov od osnove, ki je nižja od najnižje pokojninske osnove oziroma od zneska minimalne plače).

- če ne zmore sam opravljati večine osnovnih življenjskih potreb ali
- za nekatere najtežje prizadete kategorije upravičencev.

Da je upravičencu potrebna pomoč in postrežba za opravljanje *vseh* osnovnih življenjskih potreb, morajo biti izpolnjeni naslednji pogoji (Vodovnik 1999, 25):

- da so pri upravičencu podane trajne spremembe v zdravstvenem stanju;
- da te spremembe vplivajo na nezmožnost zadovoljevanja osnovnih življenjskih potreb;
- da se ta nezmožnost, kljub osebnim prizadevanjem in ob pomoči ortopedskih pripomočkov izkazuje tako, da se upravičenec ne more samostojno gibati v stanovanju in izven njega, hraniti, oblačiti in slačiti, se obuvati in sezuvati, skrbeti za osebno higieno ter opravljati drugih življenjskih opravil, neogibno potrebnih za ohranjanje življenja.

Pomoč in postrežba za opravljanje *večine* osnovnih življenjskih funkcij je upravičencu potrebna, če zaradi trajnih zdravstvenih sprememb ne more zadovoljevati večine zgoraj naštetih osnovnih funkcij ter če je upravičenec kot težji psihiatrični bolnik in mu je v domači negi potrebno stalno nadzorstvo.

5.1.3 Odmera dodatka za pomoč in postrežbo

Dodatek za pomoč in postrežbo se upravičencem odmeri v dveh različnih višinah glede na oceno ali jim je potrebna pomoč in postrežba za opravljanje vseh ali večine osnovnih življenjskih potreb.

Osnova za odmero dodatka za pomoč in postrežbo je določena v 57. členu zakona. To je *osnova za odmero dodatnih pravic*, ki je določena v višini najnižje pokojnine s polno pokojninsko dobo, ki je veljala pred uveljavitvijo zakona, veljavnega od 1. 1. 2000 dalje. Osnova za odmero dodatnih pravic se je do 31. 12. 2006 usklajevala enako kot pokojnine. Z uveljavitvijo Zakona o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v RS (Uradni list RS, št. 114/06 - v nadaljevanju: ZUTPG), ki velja od 1. 1. 2007, pa se znesek osnove za odmero dodatnih pravic usklajuje enkrat letno v mesecu januarju.⁷

Upravičencem, ki jim je potrebna pomoč in postrežbo za opravljanje vseh osnovnih življenjskih potreb ter slepim in nepokretnim, se odmeri dodatek v višini 70 % osnove za odmero dodatnih pravic. Dodatek za pomoč in postrežbo za opravljanje večine osnovnih življenjskih potreb ter slabovidnim pa se odmeri v višini polovice prej navedenega zneska.

---

⁷ Po Sklepu o usklajenih višinah transferjev, ki so določeni v nominalnih zneskih ter o odstotku uskladitve drugih transferjev posameznikom in gospodinjstvom v RS v letu 2008, znaša osnova za odmero dodatnih pravic 382,79 EUR.

Za nekatere najtežje prizadete kategorije upravičencev, ki bi bili sicer upravičeni do dodatka za pomoč in postrežbo za opravljanje vseh osnovnih življenjskih potreb, pa je Zavod, na podlagi zakonskega pooblastila, določil višji znesek, in sicer v višini 100 % osnove za odmero dodatnih pravic. Kriterije za določitev teh upravičencev je določilo Ministrstvo za zdravstvo s Sklepom o dodatku za pomoč in postrežbo za najtežje prizadete upravičence (Uradni list RS, št. 77/98), po katerih so to osebe, ki potrebujejo 24-urni nadzor svojcev (laična pomoč) in obvezno strokovno pomoč (najmanj zdravstveni tehnik) za stalno izvajanje zdravstvene nege.

5.1.4 Uveljavljanje pravice in izplačevanje

Pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja so osebne pravice. Zaradi tega jih praviloma lahko uveljavlja le zavarovanec sam. Izjemoma pa zakon dopušča, da se postopek lahko začne tudi na predlog zavarovančevega osebnega zdravnika ali imenovanega zdravnika.

Postopek je uveden, ko Zavod prejme zahtevo s popolno medicinsko dokumentacijo, ki je potrebna za ugotovitev dodatka za pomoč in postrežbo. Izvedensko mnenje, ki je obvezna podlaga za izdajo odločbe o pravici (priloga 4), daje invalidska komisija, lahko pa predsednik invalidske komisije določi tudi izvedenca- posameznika⁸.

Pravica do dodatka za pomoč in postrežbo gre upravičencu od dne, ko je nastala potreba po pomoči in postrežbi, in vse do tedaj, dokler ta potreba obstaja. Dodatek se izplačuje največ od prvega dne naslednjega meseca po vložitvi zahteve in še za šest mesecev za nazaj. Ne izplačuje pa se za obdobje, ki ga je upravičenec preživel več kot šest mesecev v bolnišnici ali v kakšnem drugem stacionarnem zavodu.

Če je uživalec pravice pridobil pravico tudi na podlagi drugih predpisov, kot na primer po Zakonu o socialnem varstvu, Zakonu o družbenem varstvu telesno in duševno prizadetih oseb ali Zakonu o vojnih invalidih, ima pravico do izbire, saj se lahko sam odloči, kateri dodatek se mu bo izplačeval.

Po podatkih Zavoda je dodatek za pomoč in postrežbo v decembru 2007 prejelo skupaj 29.288 upravičencev, od tega 474 upravičencev kot samostojno dajatev (zavarovanci), s pokojnino pa 28.814 upravičencev. Višji znesek dodatka je prejelo 11.451 upravičencev, nižji znesek 16.770 upravičencev, za najtežje prizadete pa 413 upravičencev.

---

⁸ Pravilnik o organizaciji in načinu delovanja invalidskih komisij ter drugih izvedenskih organov Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (Uradni list RS, št. 118/05).

Tabela 5.1 Število upravičencev do dodatka za pomoč in postrežbo, 1999-2006

LETO	ŠT. UPRAVIČENCEV
1999	22.471
2000	22.662
2001	23.506
2002	24.360
2003	25.211
2004	26.241
2005	27.155
2006	27.656

Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje 2007, 20

5.2 Invalidnina

Invalidnina je denarni znesek, ki se zavarovancu ali uživalcu pokojnine izplačuje mesečno, kot nadomestilo za *telesno okvaro*. Pogoj je, da je telesna okvara nastala v času zavarovanja ali med uživanjem pokojnine. Je samostojna osebna in neodtujljiva pravica iz obveznega invalidskega zavarovanja, ki jo zavarovanec pridobi kot samostojno pravico ali kot dodatno pravico k drugi pravici iz invalidskega zavarovanja. Njen namen je v bistvu, da zavarovancu materialno omili njegovo prizadetost in probleme, ki jih ima v zasebnem življenju ali na delovnem mestu, ne glede na to, ali telesna okvara povzroče invalidnost ali ne.

5.2.1 Telesna okvara

Telesna okvara je podana takrat, ko pri zavarovancu nastane izguba, bistvenejša poškodovanost ali znatnejša onesposobljenost posameznih organov ali delov telesa, kar otežuje normalno delovanje organizma in zahteva večje napore pri zadovoljevanju življenjskih potreb in znižuje kvaliteto zavarovančevega življenja. Ni pa s tem pogojeno, da osebe s hudimi zdravstvenimi okvarami veljajo za delovne invalide. Na primer: amputacija noge pri zavarovancu, ki opravlja določena pisarniška dela – sedeča dela, praviloma ne povzroča delovne invalidnosti, je pa to huda telesna okvara. Zato telesna okvara pomeni poseben zavarovalni primer in lahko zavarovanec, ki jo pretrpi, pridobi pravico do invalidnine (Belopavlovič idr. 2000, 534).

Telesne okvare so razvrščene v osem stopenj, ki so izražene v odstotkih, glede na težo telesne okvare. Te pa morajo biti določene v posebnem seznamu telesnih okvar, ki ga določi minister za delo po predhodnem mnenju ministra, pristojnega za zdravstvo. V

uporabi je še vedno Samoupravni sporazum o seznamu telesnih okvar (Uradni list SFRJ, št. 38/83 in 66/89) do priprave novega.

V kolikor telesne okvare ni vsebovane v navedenem seznamu, zavarovanec ne more pridobiti pravice do invalidnine.

Stopnja telesne okvare (najmanj 70 %) je pomembna tudi kot podlaga za prišteto dobo za izpolnitev pogojev pokojninske dobe ter znižanje starosti in odmero pravice do pokojnine na podlagi osebnih okoliščin.

Tabela 5.2 Stopnje telesnih okvar

Stopnja	Telesna okvara %
1. stopnja	100
2. stopnja	90
3. stopnja	80
4. stopnja	70
5. stopnja	60
6. stopnja	50
7. stopnja	40
8. stopnja	30

Vir: Štrovs 2000, 247.

5.2.2 Pridobitev pravice do invalidnine

Zavarovanec lahko pridobi pravico do invalidnine, če je telesna okvara nastala praviloma med zavarovanjem in je posledica poškodbe pri delu ali poklicne bolezni ter bolezni ali poškodbe izven dela.

V kolikor je vzrok *bolezen* ali *poškodba izven dela*, mora za pridobitev pravice do invalidnine obstajati vsaj 50 % telesna okvara (6. stopnja). Pri teh vzrokih telesnih okvar pa mora zavarovanec izpolnjevati tudi pogoj dopolnjene pokojninske dobe, ki je določena za pridobitev pravice do invalidske pokojnine⁹. Na primer: zavarovanec je do

---

⁹ Po 68. členu zakona zavarovanec pridobi pravico do invalidske pokojnine (če je vzrok poškodba izven dela ali bolezen) pod pogojem, da je dopolnil pokojninsko dobo, ki pokriva najmanj tretjino razdobja od dopolnjenega 20. leta starosti do nastanka invalidnosti, šteto delovna leta kot polna leta. Delovna leta se izjemoma računajo drugače pri zavarovancu, pri katerem je invalidnost nastala po dopolnjenem 21. letu starosti, vendar pred dopolnjenim 30. letom. Tak zavarovanec lahko pridobi pravico do invalidnine, če z dopolnjeno pokojninsko dobo pokriva eno četrtno obdobje od dopolnjenega 20. leta starosti do dneva nastanka invalidnosti. Zavarovancu z višjo strokovno izobrazbo se pogoj ene tretjine oziroma ene četrtnine računa od dopolnjenega 23. leta starosti, zavarovancu z visoko strokovno ali univerzitetno izobrazbo pa od dopolnjenega 26. leta starosti. V obdobje delovnih let se ne šteje: čas služenja vojaškega roka, čas opravljanja nadomestne civilne službe ali usposabljanja za rezervni sestav policije in čas prijave pri zavodu za zaposlovanje kot brezposelna oseba ali iskalec zaposlitve.

nastanka ocenjene telesne okvare 6. stopnje dopolni starost 50 let in kot pogoj za pridobitev pravice do invalidnine mora imeti vsaj 10 let pokojninske dobe.

Če je vzrok telesne okvare *poškodba pri delu* ali *poklicna bolezen*, mora telesna okvara znašati najmanj 30 % (8. stopnja). Pri teh vzrokih ni potrebno izpolnjevati tudi pogoja pokojninske dobe.

Če se pri zavarovancu, ki je imel prej telesno okvaro pod 30 % (vzrok poškodba pri delu ali poklicna bolezen) oz. pod 50 % (vzrok bolezen ali poškodba izven dela), ta okvara toliko poslabša, da znaša 30 % oz. 50 % ali več, se nova stopnja telesne okvare določi na podlagi skupne telesne okvare, če seveda izpolnjuje pogoje za priznanje te pravice.

Pravice do invalidnine za telesno okvaro pa ne pridobi zavarovanec, če je le-ta nastala pred vključitvijo v zavarovanje. V kolikor se takšna telesna okvara poslabša med trajanjem zavarovanja, pa to predstavlja kot samostojno telesno okvaro, za katero pa morajo biti izpolnjeni vsi že naštetih pogoji (določena stopnja telesne okvare in pogoj dopolnjene pokojninske dobe).

Izjema pri tem pravilu velja le za tako imenovane istovetne oz. parne organe (oči, ušesa, roke, noge ali drug parni organ). Če si zavarovanec, ki je pred vstopom v zavarovanje že imel poškodovan en tak organ, poškoduje med zavarovanjem še drug tak organ, pridobi pravico do invalidnine za telesno okvaro obeh organov, če znaša telesna okvara enega takega organa vsaj 30 %.

5.2.3 Odmera invalidnine

Višina invalidnine je odvisna od stopnje in vzroka v času nastanka telesne okvare. Na odmero in višino invalidnine ne vplivajo zavarovančeva pokojninska doba, pokojninska osnova, starost ali morebitna invalidnost. Prav tako ne vplivajo premoženjske razmere upravičenca.

Invalidnina se odmeri od zneska osnove iz 57. člena zakona, to je od osnove za odmero dodatnih pravic, ki se je do 31. 12. 2006 usklajevala na enak način kot pokojnine, od 1. 1. 2007 dalje pa se usklajuje po ZUTPG.

Če je vzrok telesne okvare *poškodba pri delu* ali *poklicna bolezen* znaša za 1. stopnjo (100 %) telesne okvare 24 % osnove za odmero dodatnih pravic. Za vsako naslednjo stopnjo se znižuje po 2 %, tako da znaša za 8. stopnjo 10 % navedene osnove. Pri nepoklicnih vzrokih (bolezen ali poškodba izven dela) znaša invalidnina 70 % zneska za isto stopnjo telesne okvare kot pri poklicnih vzrokih (*poškodba pri delu* ali *poklicna bolezen*).

Tabela 5.3 Odmera invalidnine po stopnji telesne okvare

Stopnja	Telesna okvara %	Odstotek od zneska osnove iz 57. člena	
		poklicni vzroki	nepoklicni vzroki
1. stopnja	100 %	24	16,8
2. stopnja	90 %	22	15,4
3. stopnja	80 %	20	14,0
4. stopnja	70 %	18	12,6
5. stopnja	60 %	16	11,2
6. stopnja	50 %	14	9,8
7. stopnja	40 %	12	/
8. stopnja	30 %	10	/

Vir: Štrovs 2000, 248

V primeru mešanih vzrokov, če je telesna okvara posledica deloma poškodbe pri delu ali poklicne bolezni, deloma pa bolezni ali poškodbe izven dela, se invalidnina odmeri v skupnem znesku glede na ugotovljeno skupno telesno okvaro. Višina se določi tako, da se najprej odmeri del invalidnine za skupno telesno okvaro, ki je posledica poklicnih vzrokov, sorazmerno z ugotovljenim vplivom teh vzrokov, upošteva se odmerne odstotke. Na enak način izračunamo še sorazmerni del invalidnine zaradi nepoklicnih vzrokov. Znesek invalidnine pri mešanem vzroku je tako seštevek obeh sorazmernih delov.

Pri dveh ali več telesnih okvarah se določi skupen odstotek tako, da se povečuje najvišji odstotek posamezne telesne okvare za 10 % za vsako nadaljnjo telesno okvaro, vendar največ do 100 %.

5.2.4 Postopek pridobitve pravice do invalidnine in izplačevanje

Pravica do invalidnine se upravičencem prizna na podlagi zahteve, ki jo vloži zavarovanec, oziroma na predlog zdravnika, ki zavarovanca zdravi. Zahtevi, ki je praviloma na predpisanem obrazcu, mora biti priložena ustrezna medicinska dokumentacija. Šteje se, da je zahteva vložena, ko je predložena popolna medicinska dokumentacija. O obstoju telesne okvare, vzroku nastanka in stopnji odloča izvedenski organ zavoda (invalidska komisija ali zdravnik posameznik) z izvedenskim mnenjem. Odločbo o pravici do invalidnine (priloga 5) izda pristojen organ zavoda. Na prvi stopnji odloča posamezna območna enota zavoda, ki je krajevno pristojna glede na območje, kjer je oseba bila nazadnje zavarovana.

Invalidnina se izplačuje upravičencem od dneva nastanka telesne okvare. Kot dan nastanka telesne okvare se vzame dan po končanem zdravljenju, ko izvedenski organ na podlagi pregleda poda mnenje oziroma če je iz medicinske dokumentacije razvidno, da je telesna okvara nastala pred pregledom. Ker pa se datum vložitve zahteve pogosto

izlikuje od datuma nastanka telesne okvare, se lahko invalidnina izplačuje od prvega dne naslednjega meseca po vložitvi zahteve in največ za šest mesecev za nazaj.

Invalidnina se ne izplačuje v času, ko upravičenec stalno prebiva v tujini, ne glede na to, ali ima v Sloveniji dovoljenje za stalno ali začasno prebivanje. Izjema je izplačevanje invalidnine za telesno okvaro, ki je nastala zaradi poškodbe pri delu ali poklicne bolezni. Takrat se izplačuje tudi v času, ko upravičenec stalno prebiva v tujini.

Če ima zavarovanec za isti primer telesne okvare pravico do invalidnine tudi po drugih predpisih, lahko uživa le tisto od obeh pravic, ki si jo sam izbere (na primer: invalidnina po zakonu o vojnih invalidih).

Iz statističnih podatkov Zavoda je v letu 2007 prejelo invalidnino za telesno okvaro 55.575 upravičencev, od tega 6.130 upravičencev ali 11 % kot samostojno dajatev in 49.445 upravičencev ali 89 % skupaj s pokojnino.

Tabela 5.4 Povprečno število prejemnikov invalidnine, 2000-2007

Leto	Število prejemnikov
2000	49.769
2001	50.611
2002	51.712
2003	52.678
2004	53.738
2005	54.662
2006	55.266
2007	55.575

Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje 2008, 25

5.3 Varstveni dodatek

Varstveni dodatek ni samostojna pravica iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, temveč je izrazito socialnovarstvena dajatev, katere osnovni namen je zagotoviti prejemniku nizke pokojnine (starostne, invalidske, vdovske ali družinske) večjo socialno in materialno varnost. Varstveni dodatek je torej pravica, ki je pogojena z obstojem pravice do pokojnine. Brez predhodno priznane pravice do pokojnine ni mogoče pridobiti pravice do varstvenega dodatka.

Definicija varstvenega dodatka je opredeljena v 8. členu zakona o PIZ, iz katerega izhaja, da je varstveni dodatek denarni dodatek upokojencu s pokojninsko dobo, ki je krajša od 40 let (moški) oziroma 38 let (ženska), ki izpolnjuje premoženjski cenzus in katerega pokojnina je nižja od osnove za odmero dodatnih pravic.

Varstveni dodatek v osnovi za pridobitev pravice nima nobene povezave z dopolnjeno pokojninsko dobo, ki je osnova za odmero pokojnine¹⁰, temveč samo povečuje prejemke upokojenca, katerega pokojnina ne zadošča za preživetje.

Prijatelj v komentarju zakona navaja, da je iz tega izhajalo mnenje nekaterih strokovnjakov ob razpravi o pokojninski reformi, da varstveni dodatek ne spada v sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja, temveč v okvir socialnega varstva (2000, 254):

Čeprav zakonodajalec ni oporekal utemeljenosti takih argumentov, je pravica ostala v sistemu, ker je ocenil, da gre za tradicionalno pravico, ki je zgodovinsko utečena in družbeno koristna, njen prenos v sfero socialnega skrbstva pa bi pomenil vsaj enake, če ne večje, družbene stroške, ob verjetni slabši učinkovitosti.

Ker varstveni dodatek povečuje skupni prejemek upravičenca, dejansko negira funkcijo pokojninske dobe, ne glede na to, da dopolnjena pokojninska doba vpliva na odmero oziroma določa tudi višino varstvenega dodatka. Tako lahko pride do tega, da je pri nekaterih prejemnikih te dajatve skupni prejemek, na primer: starostna pokojnina z najkrajšo pokojninsko dobo, odmerjeno od najnižje pokojninske osnove in varstveni dodatek višji, kot pri zavarovancih z daljšo pokojninsko dobo, ki ne izpolnjujejo pogojev za dodelitev varstvenega dodatka. Navedeni podatki ne le potrjujejo argumentov nasprotnikov te pravice v sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja, temveč kažejo tudi na izredno velik pomen tega korektiva, ki izboljšuje materialno varnost upravičencev z najnižjimi pokojninami (Belopavlovič idr. 2000, 499).

5.3.1 Pogoji za pridobitev pravice

Za pridobitev pravice do varstvenega dodatka morajo biti sočasno izpolnjeni štirje pogoji:

- da ima uživalec pokojnine stalno prebivališče v Republiki Sloveniji;
- da njegova pokojnina ne dosega višine osnove iz 57. člena zakona;
- da skupaj s svojimi družinskimi člani nima dohodkov, ki bi zadoščali za preživljanje;
- da je poleg tega ugotovljena tudi ogroženost socialne varnosti uživalca in njegove družine, kar je razvidno iz njegovega premoženja.

Kljub izpolnjevanju naštetih pogojev pa pravice do varstvenega dodatka ne more pridobiti uživalec pokojnine, ki je pretežni del skupnega obveznega zavarovanja do

---

¹⁰ Višina pokojnine je največkrat odvisna od dopolnjene pokojninske dobe in od določenega večletnega zaporednega najugodnejšega povprečja plač oziroma zavarovalnih osnov.

pridobitve pravice do pokojnine dosegel v zavarovanju za ožji obseg pravic. Prav tako ne more pridobiti pravice uživalec predčasne pokojnine v času, v katerem se mu izplačuje zmanjšana pokojnina¹¹ in prejemnik starostne ali družinske pokojnine po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov¹².

5.3.2 Premoženjski cenzus

Med skupne dohodke, ki se upoštevajo pri ugotavljanju premoženjskega cenzusa za pridobitev pravice do varstvenega dodatka, se upoštevajo vsi dohodki uživalca pokojnine in njegovih družinskih članov. Zakon v 133. členu podrobneje našteva vrsto dohodkov, ki vplivajo na izpolnjevanje pogojev premoženjskega cenzusa: dohodki iz delovnega razmerja, dohodek iz samostojne dejavnosti, dohodek od kmetijskih in gozdnih zemljišč¹³, dohodek od premoženja in drugi dohodki, od katerih se plačuje davek, pokojnine in dodatki k pokojnini ter vojaška invalidnina iz tujine, invalidnine in druge dajatve po predpisih o vojaških invalidih in civilnih invalidih vojne, prejemki iz prostovoljnega zavarovanja, prejemki iz starostnega zavarovanja kmetov, preživitve ter drugi prejemki, razen tistih, za katere je s posebnimi predpisi določeno, da se pri ugotavljanju premoženjskega stanja ne upoštevajo.

Pri ugotavljanju obstoja in višine dohodkov se Zavod opira na podatke iz uradnih evidenc, ki jih je dolžan po uradni dolžnosti pridobivati po določbah ZUP-a (razen v primeru izrecne prepovedi stranke, za podatke, ki se štejejo za davčno tajnost pa na podlagi pisne privolitve stranke – priloga 2). Če upokojenec poleg pokojnine iz domačega zavarovanja prejema tudi pokojnino ali rento iz tujine, se pri ugotavljanju pravice do varstvenega dodatka zneska obeh pokojnin oziroma znesek pokojnine in rente seštejeta.

Med skupne dohodke uživalca pokojnine in njegovih družinskih članov se ne všteta dodatek za pomoč in postrežbo in invalidnina, ki sta priznana po določbah zakona o PIZ.

Premoženjski cenzus, ki ga mora izpolnjevati upravičenec za pridobitev pravice do varstvenega dodatka, določa Zavod. Pogoj je, da dohodki uživalca pokojnine in njegovih družinskih članov ne presegajo mesečno oziroma letno določene višine na posameznega družinskega člana. Višina tega zneska ustreza osnovi za odmero dodatnih pravic. Tako je za leto 2007 po Sklepu o pogojih za pridobitev in uživanje pravice do

---

¹¹ Veljavni zakon o PIZ ne pozna več predčasne pokojnine; velja še za tiste upokojence, ki se jim je odmerila predčasna pokojnina po zakonu, veljavnem do 31. 12. 1999 oziroma po prehodnih določbah veljavnega zakona.

¹² Kmetje so imeli svoje posebno pokojninsko zavarovanje; od leta 1983 dalje so vključeni v splošni sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

¹³ Dohodek od kmetijskih in gozdnih zemljišč se všteta tako, da se katastrski dohodek pomnoži s količnikom za preračun katastrskega dohodka, ki ga določi minister, pristojen za delo.

varstvenega dodatka v letu 2007 (Uradni list RS, št. 17/07) veljal premoženjski cenzus v mesečnem znesku 369,49 EUR oziroma letni znesek 4.433,93 EUR. Uživalcu pokojnine, ki pravico do varstvenega dodatka uveljavlja v letu, v katerem je uveljavil pravico do pokojnine, se pri ugotavljanju pogoja premoženjskega cenzusa namesto plače iz preteklega leta upošteva znesek pokojnine ob odmeri, če je to zanj ugodneje. Znesek pokojnine ob odmeri se upošteva tudi uživalcu pokojnine, ki v preteklem letu ni imel plače.

Čeprav uživalec pokojnine prejema znesek pokojnine, ki je nižji od osnove za odmero dodatnih pravic, in čeprav njegovi dohodki ter dohodki družinskih članov, s katerimi stalno prebiva, ne dosegajo določenega premoženjskega cenzusa, ne bo mogel pridobiti pravice do varstvenega dodatka, če ne bo poleg tega ugotovljena tudi ogroženost socialne varnosti uživalca in njegovih družinskih članov. Merilo za ugotavljanje socialne ogroženosti je premoženje uživalca pokojnine in njegovih družinskih članov. Vrednost premoženja je bila prvotno zakonsko določena v višini 3,6 milijona tolarjev, ki se enkrat letno uskladi s povprečno stopnjo rasti cen življenjskih potrebščin, ugotovljeno za predhodno koledarsko leto¹⁴. Določanje, katero premoženje se upošteva, način ugotavljanja in valorizacije vrednosti premoženja, je naloženo ministru, pristojnemu za delo. Po Pravilniku o premoženju, ki se upošteva pri ugotavljanju upravičenosti do varstvenega dodatka (Uradni list RS, št. 25/01), se pri ugotavljanju upravičenosti do varstvenega dodatka upošteva premoženje v lasti uživalca pokojnine in njegovih družinskih članov, od katerega se plačuje davek:

- stanovanjske hiše, stanovanja, poslovne stavbe in poslovni prostori, razen stanovanjske hiše, ki služi kot stalno prebivališče uživalca pokojnine in njegovih družinskih članov;
- prostor za počitek in rekreacijo;
- kmetijska in gozdna zemljišča s katastrskim dohodkom nad višino, ki je v tekočem letu določena kot podlaga za vključitev v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje;
- drugo obdavčljivo nepremično premoženje.

Vrednost premoženja se ugotavlja po stanju v koledarskem letu pred letom uveljavljanja pravice, in sicer po podatkih iz dokončne odločbe o odmeri davka (davka od premoženja, davka od prometa nepremičnin, davka na dediščino, davka na darila) in napovedi za odmero dohodnine. Ker pri nas ne obstajajo centralne evidence o premoženju, ki ga imajo v lasti fizične osebe, temveč se te evidence nahajajo po posameznih davčnih uradih, pri katerih imajo te osebe premoženje, Zavod ugotavlja

---

¹⁴ Po Sklepu o valorizaciji zneska premoženja iz četrtega odstavka 133. člena zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 17/07) znaša vrednost premoženja 21.628,91 EUR.

premoženje na podlagi izjave stranke na zahtevi za uveljavitev pravice do varstvenega dodatka (priloga 1). Težava je v tem, da v primeru nepopolno izpolnjene zahteve ali zamolčanju določenega premoženja (na primer: prostor za počitek in rekreacijo ali tako imenovani vikendi), Zavod ne more preveriti premoženja, ki se nahaja izven območja stalnega bivališča in pristojnega davčnega urada.

V premoženje uživalca pokojnine in njegovih družinskih članov se ne šteje lastništvo delnic oziroma kapitalskih deležev gospodarskih družb ali zadrug do višine dveh milijonov tolarjev (določeno ob sprejetju zakona leta 2000), stanovanje ali stanovanjska hiša, ki služi kot prebivališče uživalca pokojnine in njegovih družinskih članov, ter kmetijska in gozdna zemljišča s katastrskim dohodkom do višine, ki je določena kot podlaga za vključitev v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Zavod lahko kadarkoli zahteva, da upravičenec predloži dokazila ter podatke, ki izkazujejo premoženjsko stanje. V primeru neizpolnitve te obveznosti je posledica izguba pravice do varstvenega dodatka oziroma se mu ta ne dodeli.

Družinski člani, ki se upoštevajo pri ugotavljanju premoženjskega cenusa

Med družinske člane, katerih dohodki vplivajo na pravico do varstvenega dodatka uživalca pokojnine, se štejejo tisti, ki nimajo lastnih dohodkov in jih mora uživalec preživljati, kot tudi tisti, ki imajo lastne dohodke in prispevajo k upravičenčevemu preživljanju. To so sam uživalec, njegov zakonec ali izvenzakonski partner in otroci ter drugi družinski člani, pri katerih obstaja dolžnost preživljanja. Dodaten pogoj je skupno stalno bivališče¹⁵.

Med družinske člane, katerih dohodki se upoštevajo pri ugotavljanju premoženjskih pogojev, se šteje tudi prevzemnik kmetije, na kateri ima uživalec pokojnine stalno prebivališče. Pri tem ni nujno, da prevzemnik in upokojenec živita v skupnem gospodinjstvu, niti ni nujno, da sta v sorodstvenem razmerju. Kot prevzemnik velja le oseba, ki je kmetijo prevzela od uživalca pokojnine. Dohodek prevzemnika se ne upošteva v celoti v skupne dohodke uživalca pokojnine, v kolikor je ta dolžan preživljati svoje otroke ali zakonca. Navedena dolžnost je primarna in ima prednost pred obveznostjo preživljanja uživalca pokojnine. Skupni dohodki prevzemnika se delijo s številom njegovih družinskih članov, del, ki ostane, se šteje med dohodke uživalca pokojnine in njegovih družinskih članov (Belopavlovič idr. 2000, 507).

Če gre za družinsko pokojnino, se med družinske člane, katerih dohodki se upoštevajo pri ugotavljanju premoženjskih pogojev za priznanje pravice do varstvenega dodatka, štejejo vsi souživalci družinske pokojnine in starši otroka – uživalca družinske pokojnine (tudi očim oziroma mačeha).

---

¹⁵ Kot stalno prebivališče se šteje prebivališče, kjer so družinski člani stalno prijavljeni.

5.3.3 Odmera varstvenega dodatka

Višina varstvenega dodatka k starostni in invalidski pokojnini je odvisna od dopolnjene pokojninske dobe, pri užitcu vdovske oziroma družinske pokojnine pa od števila užitcev. Osnova za odmero varstvenega dodatka je razlika med zneskom osnove za odmero dodatnih pravic in zneskom pokojnine upravičenca, ki to pravico uveljavlja. Pri užitcu pokojnine s pokojninsko dobo 15 ali manj let znaša 60 % osnove. Za vsako dopolnjeno leto pokojninske dobe, se višina varstvenega dodatka poveča za 2 %, tako, da pridobi oseba s 35 let pokojninske dobe 100 % navedene razlike. Lestvica za odmero varstvenega dodatka je enotna ne glede na spol užitca pokojnine. Po prejšnji zakonski ureditvi se je ženskam za minimalno zavarovalno dobo, s katero je sploh lahko pridobila pravico do pokojnine, varstveni dodatek odmeril v višini 70 % osnove za odmero te dajatve¹⁶. Posledica višjega izhodišča je bila ugodnejša višina varstvenega dodatka pri krajši pokojninski dobi. Za moške je bila odmera enaka, kot je po sedaj veljavnih določbah zakona o PIZ.

Varstveni dodatek k invalidski pokojnini, ki je priznana zaradi bolezni ali poškodbe izven dela, znaša za užitca pokojnine s pokojninsko dobo 20 let ali manj, najmanj 70 % osnove za odmero varstvenega dodatka. Za vsako dopolnjeno leto pokojninske dobe se poveča višina za 2 %, s tem da ne presega 100 % osnove. Po prejšnjih predpisih je bila odmera varstvenega dodatka za ženske ugodnejša, in sicer v višini najmanj 80 % osnove. Če je invalidska pokojnina odmerjena v sorazmernih delih glede na vzrok nastanka invalidnosti, se tudi varstveni dodatek določi v sorazmernih delih.

---

¹⁶ Višina varstvenega dodatka k starostni pokojnini, uveljavljenega do 31. 12. 1999 ostane nespremenjena kljub drugačni višini odstotkov za odmero varstvenega dodatka za ženske, določenega z veljavnim zakonom o PIZ.

Tabela 5.5 Lestvica za odmero varstvenega dodatka

Pokojninska doba	Delež osnove (%)
15 let	60
16 let	62
17 let	64
18 let	66
19 let	68
20 let	70
21 let	72
22 let	74
23 let	76
24 let	78
25 let	80
26 let	82
27 let	84
28 let	86
29 let	88
30 let	90
31 let	92
32 let	94
33 let	96
34 let	98
35 let	100

Vir: Štrovs 2000, 233

Višina varstvenega dodatka k vdovski oziroma družinski pokojnini (po umrlem zavarovancu ali uživalcu pokojnine) je odvisna od števila družinskih članov, upravičencev do te pokojnine. Varstveni dodatek se odmeri za enega družinskega člana 70 %, za dva 80 %, za tri 90 % in za štiri ali več članov 100 % razlike med osnovo za odmero dodatnih pravic in dejansko odmerjeno pokojnino. Če le nekateri družinski člani izpolnjujejo pogoje za priznanje varstvenega dodatka, drugi pa ne, se varstveni dodatek določi in razdeli, kot da bi vsi izpolnjevali pogoje, nato pa se določeni deli varstvenega dodatka izplačujejo samo tistim, ki izpolnjujejo pogoje zanj.

Pri uživalcih pokojnin po mednarodnih sporazumih o socialni varnosti, ki prejemajo pokojnino v sorazmernem delu, se varstveni dodatek odmeri v sorazmernem delu, ki ustreza sorazmernemu delu pokojnine.

5.3.4 Pridobitev in izguba pravice do varstvenega dodatka

Pravica do varstvenega dodatka gre upravičencu od dneva pridobitve pravice do pokojnine, vendar največ za šest mesecev nazaj od prvega dne naslednjega meseca po vložitvi zahteve za varstveni dodatek. Sočasna pridobitev pravice do pokojnine in varstvenega dodatka je odvisna od izpolnjevanja pogojev za pridobitev te pravice in datuma vložitve zahteve za njeno priznanje. Če je zahteva za priznanje varstvenega dodatka (priloga 1) vložena hkrati z zahtevo za priznanje pravice do pokojnine, je datum izplačila enak datumu začetka izplačila pokojnine. V kolikor vloži zahtevo za priznanje pravice v času uživanja pravice do pokojnine, pa je možno priznati varstveni dodatek največ od prvega dne naslednjega meseca po vložitvi zahteve in največ za šest mesecev za nazaj.

Trajanje pravice do varstvenega dodatka je omejeno na čas, v katerem upravičenec izpolnjuje vse predpisane pogoje, pri čemer lahko zavod kadarkoli zahteva, da upravičenec predloži dokazila o nadaljnji upravičenosti do te dajatve. Upravičenec pa je dolžan sam obvestiti zavod o vseh spremembah, ki vplivajo na pravico do varstvenega dodatka.

Po določbah prejšnjega zakona, veljavnega do 31. 12. 1999, je bil dolžan upravičenec vsako leto do 31. 3. predložiti ustrezna dokazila, po katerih je Zavod preverjal nadaljnjo upravičenost do varstvenega dodatka. Po veljavni ureditvi pa je navedena obveznost vsaki dve leti. Skladno s prvim odstavkom 450. člena zakona se je prvo preverjanje opravilo v letu 2001 (naslednje v letu 2003, nato v letu 2005 in v letu 2007). V primeru, da upravičenec ne predloži zahtevanih dokazil v navedenem roku, izgubi pravico do varstvenega dodatka. Izplačilo se mu ustavi z veljavnostjo od 1. maja dalje. Uživalec pokojnine, ki je v tem primeru izgubil pravico do varstvenega dodatka, pravico znova pridobi, če naknadno predloži zahtevana dokazila. Varstveni dodatek se mu ponovno prične izplačevati od prvega dne naslednjega meseca po predložitvi dokazil.

V zvezi s preverjanjem nadaljnje upravičenosti do varstvenega dodatka se je Zavod srečeval z nemalo problemi. Upravičenci so namreč dolžni dostaviti dokazila do 31. marca, podatki, ki so dosegljivi iz uradnih evidenc drugih organov in iz DURS pa največkrat niso popolni oziroma dosegljivi do konca maja. Število upravičencev pri preverjanju nadaljnje upravičenosti pa je veliko. Pri tem se postavlja vprašanje rešitve postopka preverjanja v določenem roku. Pri določenih primerih upravičencev pravice, ki po pridobljenih podatkih ne izpolnjujejo več pogojev za nadaljnje uživanje pravice do varstvenega dodatka, nastane problem, ker se izplačevanje ustavi šele z izdajo negativne odločbe, z veljavnostjo od 1. maja dalje. V teh primerih je zaradi zakasnjene pridobitve podatkov izdana odločba šele v juniju ali juliju, ustavitvev izplačila pa je za nazaj in tako pride do preplačila dajatve, upravičenec pa mora ta znesek vrniti Zavodu.

Finančna sredstva za kritje odhodkov za to pravico zagotavlja država iz proračunskih sredstev. Tem upravičencem dajatve izplačuje Zavod, njemu pa država ta sredstva mesečno refundira v obliki dvanajstin na osnovi sprejetega finančnega načrta za tekoče leto. Tako je po statističnih podatkih Zavod v letu 2006 izplačal varstveni dodatek 50.289 upravičencem iz zneskov obveznosti RS v višini 45.287.545,00 EUR, v letu 2007 pa 48.328 upravičencem v višini 41.091.380,00 EUR. S 1. januarjem 2007 pa je začel veljati ZUTPG, ki je določil drugačna pravila za usklajevanje osnove za odmero dodatnih pravic. Ta osnova se usklajuje enkrat letno, in sicer v januarju glede na gibanja cen življenjskih potrebščin v preteklem letu. Različni roki in merila za usklajevanje pokojnin ter osnove za odmero dodatnih pravic po novi zakonski ureditvi so neposredno vplivali tako na število uživalcev kot tudi višino varstvenega dodatka.

Januarja 2007 se namreč osnova za odmero dodatnih pravic ni uskladila. Ostala je na ravni, določeni po uskladitvi pokojnin v novembru 2006. Razlog temu je njeno povprečje, veljavno v letu 2006, ki je presegalo povprečje iz leta 2005 za več kot so v letu 2006 porasle cene življenjskih potrebščin, zato za njeno uskladitev po prehodnih določbah ZUTPG niso bili izpolnjeni pogoji. Zaradi nespremenjene osnove za odmero dodatnih pravic in uskladitev pokojnin v februarju in novembru 2007 se je znižala osnova za odmero varstvenih dodatkov, s tem pa tudi njihova višina. V mejnih primerih je usklajena pokojnina presegla znesek osnove za odmero dodatnih pravic, zato ti uživalci niso več izpolnjevali pogojev za izplačilo varstvenega dodatka.

Tabela 5.6 Povprečno število uživalcev varstvenega dodatka, 2000-2007

Leto	Število uživalcev
2000	46.418
2001	44.832
2002	47.386
2003	47.391
2004	48.017
2005	47.702
2006	47.628
2007	45.021

Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje 2008, 25.

Iz podatkov o številu uživalcev varstvenega dodatka je v letu 2001 opaziti bistveno zmanjšanje števila prejemnikov, in sicer iz razloga, ker je Zavod prvič izvedel preverjanje upravičenosti do varstvenega dodatka v letu 2001, kot je določeno v tretjem odstavku 168. člena zakona o PIZ. Prav tako se je izkazalo v naslednjih letih preverjanja nadaljnje upravičenosti, in sicer v letu 2003, ko se letna rast števila prejemnikov ni bistveno povečala in v letih 2005 in 2007, ko se je letna rast števila prejemnikov znižala

glede na predhodno leto. V letu 2007 je bistven upad števila prejemnikov, kot že navedeno, posledica učinkov ZUTPG ter posledica preverjanja nadaljnje upravičenosti do varstvenega dodatka, ko je Zavod prvič sam (na podlagi pisne privolitve upravičenca – priloga 2) pridobival podatke o dohodkih in premoženju iz uradnih evidenc drugih organov. Izkazalo se je, da marsikateri upravičenec ni sporočal sprememb v dohodkih oziroma v premoženju, ki vplivajo na uživanje pravice do varstvenega dodatka.

5.3.5 Zakon o varstvenem dodatku

Pravica do varstvenega dodatka je bila do zdaj urejena z zakonom o PIZ. Varstveni dodatek je bil po sedanji zakonodaji denarni dodatek upokojencu s pokojninsko dobo, ki je krajša od 40 let (moški) oziroma 38 let (ženske), ki izpolnjuje premoženjski cenzus in katerega pokojnina je nižja od osnove za odmero dodatnih pravic.

Varstveni dodatek ni samostojna pravica iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, temveč je glede na svojo naravo bližje naravi socialnovarstvene dajatve. Zaradi socialnovarstvene narave kot tudi dejstva, da se sredstva za financiranje omenjene pravice enako kot pri drugih transferjih posameznikom in gospodinjstvom zagotavljajo iz javnih financ, se je s sprejemom ZUTPG spremenilo usklajevanje navedene pravice. Medtem ko se je do 1. 1. 2007 varstveni dodatek usklajeval enako kot pokojnine - dvakrat letno glede na rast plač, je bilo s sprejetjem ZUTPG določeno, da se od 1. 1. 2007 varstveni dodatek, kot ostali transferji, enotno uskladi in sicer enkrat letno v mesecu januarju glede na rast cen življenjskih potrebščin. ZUTPG je bil sprejet zaradi poenotenja načina usklajevanja vseh socialnih transferjev, ki jih plačuje država iz proračuna, in hkrati zato, da bi se ureditev izplačevanja transferjev iz proračuna uredila na podoben način kot v državah EU.

Prejemnikom varstvenega dodatka so se v letu 2007 varstveni dodatki zaradi uskladitve pokojnin zmanjševali, saj je višina varstvenega dodatka odvisna od pokojnine. Zato so se ob vsakokratnem povišanju pokojnin zneski varstvenih dodatkov znižali, nekateri pa so pravico do varstvenega dodatka celo izgubili. Ker gre za upokojence, ki zaradi starosti ne morejo več aktivno sodelovati na trgu dela, jim je potrebno zagotoviti primerno raven socialne zaščite. Usklajevanje transferjev ne more biti vzrok za povečevanje razlik v izplačilih, kar je ravno v nasprotju z namenom ZUTPG.

Iz navedenih razlogov je bil sprejet nov Zakon o varstvenem dodatku (Uradni list RS, št. 10/2008 – v nadaljevanju ZVarDod), s katerim se ureja krog upravičencev, pogoji za pridobitev in uživanje pravice ter način odmere in usklajevanje. Poleg pravice do varstvenega dodatka zakon ureja tudi višino vdovske pokojnine vdovi oziroma vdovcu ter zunajzakonskemu partnerju, ki ima poleg pravice do svoje starostne ali invalidske pokojnine tudi pravico do vdovske pokojnine. Tem uživalcem je vdovska pokojnina zagotovljena najmanj v višini mejnega zneska, določenega s tem zakonom.

Zakon ureja tudi usklajevanje dodatka po Zakonu o zagotavljanju socialne varnosti slovenskim državljanom, ki so upravičeni do pokojnin iz republik nekdanje SFRJ ter preživnin po Zakonu o preživninskem varstvu kmetov.

O pravici do varstvenega dodatka odloča Zavod. Pri odločanju se uporabljajo predpisi, ki urejajo uveljavljanje pravic iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Pri uveljavljanju in varstvu te pravice gre za tipično razmerje med organom, ki izvaja zakon, in stranko, ki uveljavlja svoje pravice. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju v 12. členu določa uporabo predpisov o splošnem upravnem postopku.

Krog upravičencev

Upravičenci do varstvenega dodatka so določeni v 4. členu ZVarDod:

- uživalci starostne, invalidske, vdovske in družinske pokojnine iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja v R Sloveniji, če so bili pretežni del skupnega obveznega zavarovanja zavarovani za širši obseg pravic,
- uživalci pokojnine iz Zakona o pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja bivših vojaških zavarovancev in
- uživalci dodatka iz 1. člena Zakona o zagotavljanju socialne varnosti slovenskim državljanom, ko so upravičeni do pokojnin iz republik nekdanje SFRJ (to je novost v sistemu).

Uživalci pokojnine oziroma dodatka se štejejo za upravičence le, če imajo stalno prebivališče v R Sloveniji. Izrecno pa so navedeni tisti, ki nimajo pravice do varstvenega dodatka. To so uživalci predčasne pokojnine, ki se jim izplačuje pokojnina z zmanjšanjem, uživalci pokojnine, ki jim predpisi iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja niso zagotavljali pravice do varstvenega dodatka¹⁷ in uživalci starostne ali invalidske pokojnine, ki se jim hkrati izplačuje del vdovske pokojnine¹⁸ (novost v sistemu).

---

¹⁷ Po predpisih iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja niso imeli pravico do varstvenega dodatka tudi uživalci pokojnine po Zakonu o starostnem zavarovanju kmetov; zavarovanci iz 3. odstavka 10. člena in iz 11. člena republiškega zakona, veljavnega od 1. 1. 1984 do 31. 12. 1992; zavarovanci, ki so bili v obdobju od 1. 4. 1992 do 31. 12. 1999 nad polovico skupne zavarovalne dobe zavarovani za ožji obseg pravic; zavarovanci, ki so pravico do pokojnine uveljavili po zakonu, veljavnem od 1.1.2000 dalje in so pretežni del skupnega obveznega zavarovanja do pridobitve pravice do pokojnine dosegli v zavarovanju za ožji obseg pravic.

¹⁸ Po 123. členu zakona o PIZ se lahko vdovi oziroma vdovcu, če je to zanj ugodneje, poleg starostne ali invalidske pokojnine izplačuje tudi 15 % zneska vdovske pokojnine, ki mu gre po pokojnem zavarovancu ali uživalcu pravic po zakonu o PIZ, vendar največ do zneska v višini 15 % povprečne mesečne pokojnine, izplačane v državi v predhodnem koledarskem letu,

Pogoji za pridobitev pravice do varstvenega dodatka

Varstveni dodatek je denarni dodatek, do katerega je upravičen uživalec pokojnine s pokojninsko dobo manj kot 40 let (moški) oziroma manj kot 38 let (ženske), ki izpolnjujejo premoženjski cenzus in katerih pokojnina je nižja od *mejnega zneska*.

Upravičenec torej pridobi pravico do varstvenega dodatka, če njegova pokojnina ne dosega mejnega zneska in če skupaj z družinskimi člani nima drugih dohodkov in premoženja, ki bi zadoščali za preživljanje.

Mejni znesek je kot nov pojem opredeljen v 2. členu ZVarDod in nadomešča dosednji znesek osnove za odmero dodatnih pravic iz 57. člena zakona o PIZ. To je znesek, ki predstavlja mejno vrednost za pridobitev pravice do varstvenega dodatka in znaša 81,6 % najnižje pokojninske osnove (znesek je praktično enak višini zneska osnove za odmero dodatnih pravic iz 57. člena zakona o PIZ, če bi se ta ves čas usklajeval po zakonu o PIZ ne pa po ZUTPG). Višino mejnega zneska ugotovi in objavi Zavod. Po Sklepu o mejnem znesku za pridobitev pravice do varstvenega dodatka od 1. februarja 2008, ki ga je sprejel Svet zavoda na seji dne 19.2.2008, znaša mejni znesek od 1. 2. 2008 dalje 403,63 EUR.

Dohodkovni cenzus je opredeljen v 8. členu ZVarDod. Njegovo višino sedaj določa zakon, po določbah zakona o PIZ pa je bilo to v pristojnosti Zavoda. Dohodkovni cenzus na družinskega člana, veljaven v posameznem koledarskem letu, je enak mesečnemu povprečju mejnega zneska, veljavnega v preteklem letu. Znesek dohodkovnega cenzusa ugotovi in objavi zavod. Za leto 2008 (za čas od 1. 2. 2008 dalje) je dohodkovni cenzus določen v višini 81,6 % najnižje pokojninske osnove iz leta 2007. Svet zavoda je sprejel Sklep o dohodkovnem cenzusu za uveljavitev varstvenega dodatka od 1. februarja 2008 - ta znaša mesečno 388,86 EUR ali letno 4.666,32 EUR na posameznega družinskega člana.

V določbi 8. člena ZVarDod so navedeni prejemki oziroma dohodki, ki se všttevajo med skupne dohodke uživalca pokojnine oziroma dodatka k pokojnini in družinskih članov. Določba je praktično v celoti povzeta po dosedanji ureditvi ter Sklepu o pogojih za pridobitev in uživanje pravice do varstvenega dodatka. Pri ugotavljanju njihovega obstoja so odločilni podatki iz uradnih evidenc. Razlika je v upoštevanju dohodka od kmetijskih in gozdnih zemljišč - ta dohodek se všteva med skupne dohodke z upoštevanjem oprostitev, vendar brez upoštevanja olajšav po predpisih o dohodnini. Uporaba količnika za preračun katastrskega dohodka ni več predvidena. Našteti so tudi dohodki, ki se ne upošteevajo v premoženjski cenzus za pridobitev pravice do varstvenega dodatka. Kot dohodek, ki se ne všteva med skupne dohodke, pa je na novo naveden letni dodatek po predpisih o obveznem pokojninskem in invalidskem zavarovanju.

Poleg dohodkovnega cenusa mora upravičenec izpolnjevati tudi pogoje glede višine premoženja. Tudi po sedaj veljavnih predpisih se predpostavlja, da lahko, ne glede na dohodke, premoženje nad določeno višino osebam zagotavlja materialno in socialno varnost. Enako pravilo je bilo postavljeno v 4. odstavku 133. člena zakona o PIZ. V višjem znesku je določena vrednost premoženja¹⁹, ki je opredeljena kot merilo za ugotavljanje ogroženosti socialne varnosti uživalca in družinskih članov. Po novem zakonu se poleg stanovanja, v katerem prebivajo upravičenec in njegovi družinski člani, ter kmetijska in gozdna zemljišča s katastrskim dohodkom do višine, ki je določena kot podlaga za vključitev v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje po zakonu o PIZ ne šteje v premoženje lastništvo delnic oziroma kapitalskih deležev gospodarskih družb ali zadrug (po prejšnji ureditvi je bil določen znesek, do katerega se ne všteva). Ministrica oziroma minister, pristojen za delo, določi katero premoženje se upošteva v premoženjski cenzus, način ugotavljanja vrednosti in valorizacije vrednosti premoženja. Dokler ne bo sprejet nov podzakonski akt, se bo na podlagi 26. člena ZVarDod še nadalje uporabljal Pravilnik o premoženju, ki se upošteva pri ugotavljanju upravičenosti do varstvenega dodatka, sprejet v letu 2001.

Družinski člani

Družinski člani, katerih dohodki sestavljajo dohodek družine, so opredeljeni v 6. členu ZVarDod. Določba je povzeta po dosednji ureditvi. Tako se med družinske člane štejejo: uživalec pokojnine, njegov zakonec ali oseba, ki živi z uživalcem v zunajzakonski skupnosti, prevzemnik kmetije, na kateri ima upokojenec stalno bivališče, in otroci ter drugi družinski člani, pri katerih obstaja dolžnost preživljanja.

Odmera varstvenega dodatka

Tako kot doslej je višina varstvenega dodatka k starostni in invalidski pokojnini odvisna od dopolnjene pokojninske dobe, k vdovski oziroma družinski pokojnini pa od števila uživalcev teh pokojnin.

Osnovo za odmero varstvenega dodatka predstavlja razlika med mejnim zneskom in pokojnino. Lestvica za odmero varstvenega dodatka ni spremenjena.

Varstveni dodatek k starostni pokojnini se odmeri za 15 let pokojninske dobe v višini 60 % osnove za odmero dodatka in se za vsako nadaljnje leto poveča za 2 %. Za 35 let in več pokojninske dobe znaša razlika 100 %. Lestvica za odmero varstvenega dodatka k starostni pokojnini je enotna ne glede na spol uživalca pokojnine.

Varstveni dodatek k invalidski pokojnini, priznani zaradi bolezni ali poškodbe zunaj dela, se odmeri za pokojninsko dobo 20 let ali manj v višini 70 % osnove, višina

---

¹⁹ Vrednost premoženja je določena v višini 22.407,55 EUR

varstvenega dodatka pa se za vsako nadaljnje leto dopolnjene pokojninske dobe poveča za 2 %, vendar največ do 100 % osnove.

Odmera varstvenega dodatka k invalidski pokojnini se od odmere varstvenega dodatka k starostni pokojnini razlikuje po tem, da je minimalna odmera 70 % mejnega zneska, medtem ko je odmera k starostni pokojnini za 15 let, kar je minimalno, le 60 %. Invalidne osebe so na ta način varovane, saj bi se sicer lahko zgodilo, da jim dodatka sploh ne bi bilo mogoče odmeriti. Če je invalidska pokojnina odmerjena v sorazmernih delih glede na vzrok nastanka invalidnosti, se tudi varstveni dodatek določi v sorazmernih delih.

Varstveni dodatek k vdovski oziroma družinski pokojnini se odmeri od osnove v odvisnosti od števila družinskih članov, ki so upravičeni do pokojnine po umrlem zavarovancu ali uživalcu pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. V kolikor pogojev za priznanje varstvenega dodatka ne izpolnjujejo vsi, temveč le nekateri družinski člani, lahko ustreza pripadajoči del varstvenega dodatka le delu, ki bi ga dobil posamezen družinski član, če bi bili vsi upravičeni do te dajatve, ne pa delu, ugotovljenem z upoštevanjem števila upravičencev do varstvenega dodatka.

Uživalcu pokojnine, ki uživa tudi pokojnino, uveljavljeno v tujini, se pri ugotavljanju upravičenosti do varstvenega dodatka ter pri njegovi odmeri upošteva seštevek vseh pokojnin. Navedena določba se uporablja tudi za uživalce dodatka k pokojnini po Zakonu o zagotavljanju socialne varnosti slovenskim državljanom, ki so upravičeni do pokojnin iz republik nekdanje SFRJ (dodatek k pokojnini ter tuja pokojnina se seštevata). Pri odmeri varstvenega dodatka tem upravičencem se upošteva pokojninska doba, ki je bila ugotovljena z odločbo tujega nosilca obveznega zavarovanja ter upoštevana pri priznanju pravice do dodatka k pokojnini. Varstveni dodatek pa uživalcem dodatka k pokojnini pripada največ od 1. 2. 2008 dalje.

Glede na to, da varstveni dodatek ni več pravica iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, od 1. 2. 2008 dalje ni več mogoče uporabljati določbe 167. člena zakona o PIZ. To pa pomeni, da se uživalcem pokojnin po mednarodnih sporazumih o socialni varnosti, ki prejemajo pokojnino v sorazmernem delu, varstveni dodatek ne bo več odmerjal v sorazmernem delu, temveč v celotnem znesku, tako kot uživalcem samostojnih pokojnin, in sicer na podlagi dopolnjene slovenske pokojninske dobe.

Pridobitev in uživanje pravice do varstvenega dodatka

Datum pridobitve pravice do varstvenega dodatka je tako kot doslej odvisen od datuma vložitve zahteve. Po določbi 14. člena ZVarDod upravičencu pripada pravica do varstvenega dodatka od dneva pridobitve pravice do pokojnine oziroma dodatka k pokojnini, če vloži zahtevo za njegovo priznanje v šestih mesecih od dneva vročitve odločbe o pravici do pokojnine oziroma dodatka k pokojnini. Če zahtevo vloži po

preteku navedenega roka, ali pa šele med uživanjem izpolni pogoje za pridobitev pravice do varstvenega dodatka, mu gre pravica od dneva izpolnitve pogojev, vendar največ za šest mesecev nazaj od prvega dne naslednjega meseca po vložitvi zahteve. Z odločbo (priloga 3) je možno priznati pravico do varstvenega dodatka največ od pričetka veljavnosti zakona; torej od 1. 2. 2008. Določba 14. člena ZVarDod seveda velja za zahteve, vložene od 1. 2. 2008 dalje, ko je začel veljati ta zakon.

Izgubo pravice do varstvenega dodatka določa 15. člen ZVarDod; pravica preneha s prvim dnevom naslednjega meseca po prenehanju pogojev za njeno uživanje.

Zakon nima več določb o tem, da bi bil upravičenec dolžan zavodu vsako drugo koledarsko leto predložiti dokazila o dohodkih in premoženju, ki vplivajo na nadaljnje uživanje pravice do varstvenega dodatka - obveznost preverjanja pogojev za nadaljnje uživanje varstvenega dodatka vsako drugo koledarsko leto je tako prenehala. Na podlagi dosedanjih izkušenj upravičenci kljub izrecno predpisani obveznosti obveščanja o spremembah, ki vplivajo na uživanje pravice, tega ne izpolnjujejo vedno. Zato je na podoben način kot v dosedanjih predpisih dana možnost, da lahko Zavod po uradni dolžnosti preveri, če upravičenec še izpolnjuje pogoje za priznanje pravice do varstvenega dodatka. Če ugotovi spremembe, ki jih upravičenec ni javil, ga lahko kaznuje z globo najmanj 420 EUR, od njega pa zahteva, da predloži dokazila in podatke, ki izkazujejo tako njegovo premoženjsko stanje kakor tudi njegovih družinskih članov, vendar le tistih, ki jih Zavod ne more pridobiti po uradni dolžnosti. Če zahtevanih dokazil ne predloži v predvidenem roku (ta ne sme biti krajši kot osem dni), izgubi pravico do varstvenega dodatka z veljavnostjo od prvega dne naslednjega meseca po dokončnosti odločbe. Pravico pa lahko znova pridobi, če naknadno predloži zahtevana dokazila in zanjo izpolnjuje pogoje.

Preverjanje pogojev za nadaljnje uživanje varstvenega dodatka bo sicer še naprej sistematično, vendar obveznost preverjanja ni več vezana na določen rok ali določeno obdobje, kot je to veljalo v dosedajni ureditvi. S tem se postopki lahko izvedejo bolj kakovostno brez časovnega pritiska tako za upravičence kot za Zavod. Tudi za organe, ki vodijo uradne evidence in so dolžni posredovati Zavodu zahtevane podatke, se s tem obremenitve bolj enakomerno porazdelijo.

Varstveni dodatek izplačuje zavod v mesečnem znesku skupaj s pokojnino oziroma dodatkom k pokojnini. Ne izplačuje se v času, ko upravičenec stalno prebiva v tujini, ne glede na to, ali ima v Republiki Sloveniji dovoljenje za stalno ali začasno prebivanje.

Varstvo pravic, pridobljenih po prejšnjih predpisih

Po določbi 1. odstavka 22. člena ZVarDod se pravica do varstvenega dodatka, pridobljena po predpisih, veljavnih do uveljavitve tega zakona, zagotavlja pod pogoji, določenimi s tem zakonom. Navedena določba pomeni, da uživalci varstvenega dodatka, pridobljenega po zakonu o PIZ, obdržijo pravico do varstvenega dodatka,

nadaljnja odmera (upošteva se mejni znesek), izplačevanje in preverjanje pogojev za uživanje te dajatve pa bo potekalo po določbah novega zakona. Pravico do varstvenega dodatka tako obdržijo tudi uživalci starostne oziroma invalidske pokojnine, ki se jim hkrati izplačuje del vdovske pokojnine.

Po določbi 2. odstavka 22. člena ZVarDod uživalke pokojnine, ki jim je bil varstveni dodatek, po predpisih veljavnih do 31. 12. 1999, priznan in odmerjen v višjem odstotku, kot bi jim bil odmerjen za enako pokojninsko dobo po tem zakonu, obdržijo ugodnejšo odmero.

Po določbi 24. člena ZVarDod se v postopku za uveljavljanje pravice do varstvenega dodatka, začetem pred uveljavitvijo zakona, uporabljajo predpisi, ki so veljali do uveljavitve tega zakona, s tem, da Zavod po uradni dolžnosti odloči tudi o pravici do varstvenega dodatka pod pogoji, določenimi z novim zakonom.

V primeru, da je uživalec pokojnine upravičen do varstvenega dodatka, se pri njegovi odmeri za čas od 1. 2. 2008 dalje namesto osnove za odmero dodatnih pravic upošteva mejni znesek.

Upravičencu do sorazmernega dela varstvenega dodatka pa se za čas od 1. 2. 2008 dalje varstveni dodatek odmeri v celotnem znesku, vendar le ob upoštevanju dopolnjene slovenske pokojninske dobe.

Če uživalec pokojnine ne izpolnjuje pogojev za priznanje pravice do varstvenega dodatka po zakonu o PIZ, bo Zavod po uradni dolžnosti odločal o pravici do varstvenega dodatka tudi po določbah novega zakona (po tem zakonu so premoženjski pogoji ugodnejši). Upoštevajo se dohodki ter premoženje uživalca pokojnine in njegovih družinskih članov iz leta 2007 ter nova sklepa o mejnem znesku in dohodkovnem cenzusu za pridobitev pravice do varstvenega dodatka od 1. februarja 2008.

O zahtevah za priznanje pravice do varstvenega dodatka vloženih od 1. 2. 2008 dalje se odloča izključno po določbah novega zakona, kar pomeni, da je pravico mogoče priznati le za čas od 1. 2. 2008 dalje. Na podlagi določbe 1. odstavka 25. člena ZVarDod so namreč z dnem 1. 2. 2008 prenehale veljati vse določbe zakona o PIZ, ki so urejale pravico do varstvenega dodatka.

6 SKLEP

Namen te diplomske naloge je predstaviti osnovne pojme iz socialne varnosti in predstaviti dodatne pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja: dodatek za pomoč in postrežbo, invalidnina in varstveni dodatek. Diplomska naloga prikazuje pot do njihove uveljavitve ter njihovo višino. Poznavanje sistema je pomembno za vsakega posameznika, da ve, katere pravice lahko pridobi in kdaj jih lahko uveljavi. S poznavanjem sistema zavarovanci lahko pridobijo pravice v obliki, ki je zanje najugodnejša. Zavarovanec pridobi pravice praviloma samo na svojo zahtevo, če te ne vloži, jih ne more uživati, čeprav je zanje izpolnil pogoje.

Pravica do socialne varnosti je po ustavi temeljna človekova pravica. Država je dolžna zagotavljati ugodne razmere za uresničevanje družbenih in osebnih socialnih interesov ljudi. Slovenija je leta 1999 ratificirala Evropsko socialno listino (spremenjeno) in s tem prevzela obveznosti iz vseh členov listine. S tem se je tudi zavezala, da si bo prizadevala za pospešen razvoj sistema socialne varnosti, da bi dosegel višjo raven.

Iz zgodovinskega razvoja socialnega zavarovanja na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja je razvidno, da se je obseg pravic in krog upravičencev počasi širil. Z osamosvojitvijo Slovenije, ko je bil sprejet prvi samostojni zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, pa je država že morala sprejeti nekatere nujne ukrepe in posege, ki naj bi premostili vse večjo vrzel med zagotovljenimi pravicami za hitro naraščajoče število upokojencev, invalidov in drugih uživalcev pravic ter bistveno slabšimi možnostmi zagotavljanja sredstev. V reformi sistema leta 1999 pa je pogoje še zaostрила, saj iz negativnih demografskih in gospodarskih gibanj tako rekoč sistem ne bi finančno vzdržal. V zakonu o PIZ, veljavnem od leta 2000 dalje, so vgrajeni strožji pogoji za pridobitev pravic s postopnim zviševanjem upokojitvene starosti, zmanjševanjem razlike pri pogojih za upokojitev med moškimi in ženskami, podaljševanjem obračunskega obdobja z najugodnejših 10 na 18 let. Obremenitve sistema je mogoče ohraniti na sedanji ravni samo tako, da se ohrani sedanje razmerje med številom upokojencev in zavarovancev, ki se je v preteklih letih vztrajno gibalo v škodo aktivne populacije. Po mojem mnenju je dodatna prilagoditev sistema nujna, predvsem z vidika podaljševanja aktivnega obdobja posameznika: z različnimi stimulacijami, ki bi jih prejemal starejši posameznik od delodajalca (na primer dodatki pri plači, ki se ukinjajo), država pa bi morala za to najprej stimulirati delodajalca v obliki raznih olajšav (nižji prispevki in davki).

Pravico do dodatka za pomoč in postrežbo pridobijo praviloma upokojenci, lahko pa tudi slepi, slabovidni in nepokretni zavarovanci, ki zaradi zdravstvenega stanja ne morejo sami opravljati večine ali vseh osnovnih življenjskih potreb. Pogoj za pridobitev te pravice je izključno medicinske narave. Njegova višina ni odvisna od trajanja

pokojninske dobe, višine plač ali zavarovalnih osnov, od katerih je zavarovanec plačeval prispevke, niti od vzroka za invalidnost. Dodatek za pomoč in postrežbo je torej izrazito socialnovarstvena pravica, ki je načeloma namenjena za plačilo osebi, ki neguje in varuje upravičenca. Pri tem pa se postavlja vprašanje ali višina dodatka za pomoč in postrežbo dejansko zadostuje temu plačilu, če predpostavljamo, da je danes večina upravičencev do te dajatve vključena v domove za starejše občane oziroma da za tiste v domači oskrbi največkrat potrebujemo drugo osebo, kateri je potrebno plačati takšno pomoč.

Invalidnina je, tako kot dodatek za pomoč in postrežbo, samostojna pravica iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Zavarovancu ali uživalcu pokojnine se izplačuje v obliki denarnega zneska, kot nadomestilo za telesno okvaro. Njen namen je, da zavarovancu ali upokojencu materialno omili njegovo zdravstveno prizadetost, ki nastane zaradi izgube, bistvenejše poškodovanosti ali znatnejše onesposobljenosti posameznih organov ali delov telesa. Zato prihaja do laikom težko razumljivega stanja, ko osebe s hudimi zdravstvenimi okvarami sploh ne veljajo za delovne invalide. Pojem invalidnina je tako večkrat zamenjan s pojmom invalidnosti. Pravico do invalidnine pridobi zavarovanec ali upokojenec le za tisto telesno okvaro, ki je uvrščena v seznam telesnih okvar, ki ga mora pripraviti ministrstvo za delo. Te obveznosti pa še vedno ni izpolnilo, saj je v uporabi seznam, ki je bil pripravljen še v nekdanji SFRJ leta 1983.

Varstveni dodatek, kot socialni korektiv, je namenjen tistim uživalcem pokojnin, ki jim pokojnina ne zadošča za njihovo preživetje ter je ogrožena njihova socialna varnost. Kot so ugotovili že nekateri strokovnjaki, se dejansko postavlja vprašanje, ali je ta pravica pravilno umeščena v sistem pokojninskega zavarovanja, ali bi spadala v kakšen drug okvir socialnega varstva. To pa predvsem iz razloga, ker pridobitev te pravice nima nobene povezave z dopolnjeno pokojninsko dobo, temveč samo povečuje prejemke upokojenca.

Pri preverjanju pogojev za pridobitev in ohranitev pravice do varstvenega dodatka se je Zavod srečeval z nemalo problemi. Do leta 2006 so bili dolžni upravičenci sami posredovati podatke o njihovih dohodkih in premoženju, ki vpliva na obstoj pravice do varstvenega dodatka. Zahtevki so bili nepopolno izpolnjeni, dokazil pa niso predložili namenoma ali iz malomarnosti. Z vzpostavitvijo sistema za pridobivanje podatkov iz uradnih evidenc je tako Zavod ugotavljal, da uživalci varstvenega dodatka v preteklosti dejansko niso sporočali popolnih podatkov, kar je imelo za posledico ukinitve pravice večjemu številu uživalcev.

Z uveljavitvijo ZUTPG od 1. januarja 2007, ki je določil drugačna pravila usklajevanja osnove za odmero dodatnih pravic kot usklajevanje pokojnin, pa je prišlo celo do tega, da se je še dodatno zmanjšalo število upravičencev. Medtem ko se je do 1. 1. 2007 varstveni dodatek usklajeval enako kot pokojnine - dvakrat letno glede na rast plač, je bilo s sprejetjem ZUTPG določeno, da se od 1. 1. 2007 varstveni dodatek, kot

ostali transferji, enotno uskladi in sicer enkrat letno v mesecu januarju glede na rast cen življenjskih potrebščin. ZUTPG je bil sprejet zaradi poenotenja načina usklajevanja vseh socialnih transferjev, ki jih plačuje država iz proračuna, in hkrati zato, da bi se ureditev izplačevanja transferjev iz proračuna uredila na podoben način kot v državah Evropske Unije. To pa vsekakor ni bil namen ZUTPG.

Za popravo te napake je bil sprejet nov Zakon o varstvenem dodatku, po katerem varstveni dodatek ni več pravica iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Zakon je nekoliko razširil krog upravičencev in določil nov mejni znesek, ki predstavlja mejno vrednost za pridobitev pravice do varstvenega dodatka ter nekoliko omilil premoženjske pogoje. Višina mejnega zneska je tako vezana na najnižjo pokojninsko osnovo – 81,6 %, ki se usklajuje na enak način kot pokojnine. S tem naj bi bile te pomanjkljivosti odpravljene. Kakšni pa bodo učinki tega novega zakona, pa bo pokazal čas.

Iz statističnih podatkov je razvidno, da število upokojencev in število upravičencev iz naslova dodatnih pravic vztrajno narašča. Pravica do dodatka za pomoč in postrežbo, invalidnina in varstveni dodatek so pravice, ki so izrazito socialnovarstvene narave, njihova višina pa poleg pokojnine, največkrat ne zadošča za preživetje ter tegobe, ki so povezane s starostjo. Glede na demografske trende (zmanjševanje števila rojstev in večanje števila starejših ljudi, podaljševanje življenjske dobe) se evropske države že srečujejo s finančnimi problemi in vzdržnostjo pokojninskih sistemov. V ta namen ustanavljajo razne sklade za pokrivanje potreb postarane družbe. Iz projekcije Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve bo v Sloveniji leta 2050 odstotek prebivalstva, starega 65 let in več, narasel celo na 31 %. Menim, da bi tudi naša država morala razmišljati o ustanavljanju skladov (na primer solidarnostnih), ki bodo zagotavljali upokojencem ne samo preživetje ampak tudi dostojno preživljanje starosti.

Na podlagi vseh naštetih ugotovitev menim, da je upravičena trditev zavarovancev, da je sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja zapleten in težko pregleden. Pri uveljavljanju pravic je potrebno poznati tudi številne podzakonske akte, ki so večkrat zastareli ali pa se sprejmejo z zamudo. Država bi morala pri tem biti doslednejša. Prav tako bi bilo potrebno bolje urediti uradne evidence drugih organov, ki so podlaga za pridobivanje podatkov o dohodkih in premoženju posameznika in njegovih družinskih članov. Tukaj je mišljeno predvsem vzpostavitev enotne centralne evidence o premoženju, ki jo vodi davčna uprava. Zavod je sicer olajšal poti zavarovancem, sam pa si je naložil več dela, kar pa naj bi bilo v skladu z vizijo in cilji Zavoda ter vodilu: »zadovoljna stranka, zadovoljna javnost, zadovoljni zaposleni«.

LITERATURA

- Belopavlovič, N. in drugi. 2000. *Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju s komentarjem*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Belopavlovič, N., M. Kalčič. 2002. *Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Pregled sistema in uvodna pojasnila k noveli ZPIZ-1C*. Ljubljana: GV Založba.
- Bubnov-Škoberne, A. 1993. *Predpisi o socialnem varstvu z uvodnimi pojasnili*. Ljubljana: ČZ Uradni list.
- Bubnov-Škoberne, A. in drugi. 2003. *Delovno pravo in socialna varnost*. Ljubljana: Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti.
- Čok, M. in drugi. 2005. *Javne finance v Sloveniji*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Kalčič, M. 1996. *Socialna varnost. Zbirka predpisov z uvodnimi pojasnili*. Ljubljana: Zavod RS za varstvo pri delu.
- Kalčič, M. 2006. *Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ZPIZ-1. Uvodna pojasnila Miran Kalčič*. Ljubljana: GV Založba.
- Kolb, R. 1993. *The Impact of changing life expectancy and retirement patterns on pension costs*. Geneva: International Social Security Association
- Kuhelj, J. 2000. *Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju z uvodnimi pojasnili in stvarnim kazalom Jožeta Kuhlja*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Prijatelj, J. 2000. *Pokojninsko in invalidsko zavarovanje 2000. Zakon z uvodnimi pojasnili in komentarji*. Ljubljana: Center marketing International.
- Samuel, L. 1997. *Fundamental social rights: Case law of the European Social Charter*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Simonovits, A. 2003. *Modeling Pension Systems*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire, New York: Palgrave Macmillan.
- Stropnik, N. 2004. *Socialna varnost v luči vključitve Slovenije v EU*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- Štrovs, M. 2000. *Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju s komentarjem*. Lesce: Oziris.
- Verbič, M. 2007. *Dinamični model splošnega ravnovesja slovenskega gospodarstva s poudarkom na pokojninskem sistemu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Vodovnik, Z. 1999. *Zasnova novega modela sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja*. Ljubljana: Inštitut za delo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.
- Vodovnik, Z. 2003. *Poglavja iz delovnega in socialnega prava*. Ljubljana: Fakulteta za upravo.

PRAVNI VIRI

- Ustava Republike Slovenije. *Uradni list RS*, št. 33/91, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06.
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. *Uradni list RS*, št. 106/99, 72/00, 124/00, 109/01, 108/02, 72/05, 69/06.
- Zakon o varstvenem dodatku. *Uradni list RS*, št. 10/08.
- Zakon o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji. *Uradni list RS*, št. 114/06.

- Pravilnik o organizaciji in načinu delovanja invalidskih komisij ter drugih izvedenskih organov Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. *Uradni list RS*, št. 118/05.
- Pravilnik o premoženju, ki se upošteva pri ugotavljanju upravičenosti do varstvenega dodatka. *Uradni list RS*, št. 25/01.
- Sklep o dodatku za pomoč in postrežbo za najtežje prizadete upravičence. *Uradni list RS*, št. 77/98.
- Sklep o kriterijih za ugotavljanje zmanjšanja zmožnosti premikanja za varovancev za najmanj 70 %. *Uradni list RS*, št. 50/00.
- Sklep o usklajenih višinah transferjev, ki so določeni v nominalnih zneskih ter o odstotku uskladitve drugih transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji v letu 2008. *Uradni list RS*, št. 5/08.
- Sklep o pogojih za pridobitev in uživanje pravice do varstvenega dodatka v letu 2007. *Uradni list RS*, št. 17/07.
- Sklep o valorizaciji zneska premoženja iz četrtega odstavka 133. člena Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. *Uradni list RS*, št. 17/07.
- Samoupravni sporazum o seznamu telesnih okvar. *Uradni list SFRJ*, št. 38/83, 66/89.

DRUGI VIRI

- Bešter, H. 2008. Ali smo v Sloveniji pripravljeni na izzive, povezane s staranjem prebivalstva? *Industrijska demokracija*, št. 1., 10-13.
- Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. 2007. *Letno poročilo 2006*. Ljubljana, februar 2007.
- Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. 2008. *Letno poročilo 2007*. Ljubljana, februar 2008.
- Levičar, M. in B. Dolničar. 2008. Ni razlogov za radikalne spremembe pokojninskega sistema. *Vzajemnost*, št. 2, 11-15.
- Nacionalno poročilo o strategijah socialne zaščite in socialnega vključevanja za obdobje 2006-2008. *Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve*. Ljubljana, september 2007.
- Predlog zakona o varstvenem dodatku. 2008. *Poročevalec Državnega zbora RS*. Ljubljana, januar 2008.
- Strategija varstva starejših do leta 2010 – solidarnost, sožitje in kakovostno staranje prebivalstva. *Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve*. Ljubljana, 2004.
- Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. 2008. *O nekaterih pravicah*.
[Http://www.zpiz.si/src/pravice/invalidnina.html](http://www.zpiz.si/src/pravice/invalidnina.html) (1. 3. 2008).
- Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. 2008a. *O nekaterih pravicah*.
[Http://www.zpiz.si/src/pravice/pomoc.html](http://www.zpiz.si/src/pravice/pomoc.html) (1. 3. 2008).
- Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. 2008b. *O nekaterih pravicah*.
[Http://www.zpiz.si/src/pravice/varstveni_dodatek.html](http://www.zpiz.si/src/pravice/varstveni_dodatek.html) (1. 3. 2008).

PRILOGE

- Priloga 1 Zahteva za priznanje varstvenega dodatka
- Priloga 2 Pisna privolitev za pridobivanje podatkov, ki štejejo za davčno tajnost
- Priloga 3 Odločba o pravici do varstvenega dodatka
- Priloga 4 Odločba o pravici do dodatka za pomoč in postrežbo
- Priloga 5 Odločba o pravici do invalidnine

PODPISANI/A: _____
IME IN PRIMEK - PRIMEK OB ROJSTVU

ROJEN/A: _____ **EMŠO:** _____
DATUM ROJSTVA ENOTNA MATIČNA ŠTEVILKA OBČANA

DAVČNA ŠTEVILKA: _____

NASLOV STALNEGA PREBIVALIŠČA:

_____
NASELJE, ULICA, ŠTEVILKA

_____
POŠTA S POŠTNO ŠTEVILKO

_____
OBČINA

NASLOV ZAČASNEGA PREBIVALIŠČA:

_____
NASELJE, ULICA, ŠTEVILKA

_____
POŠTA S POŠTNO ŠTEVILKO

_____
OBČINA

vlagam,

ZAHTEVO ZA PRIZNANJE PRAVICE DO VARSTVENEGA DODATKA

Prejemam _____ pokojnino, priznano z odločbo št. _____

oz. drugo dajatev iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, priznano z odločbo št. _____

Prejemam tujo pokojnino iz _____, priznano z odločbo št. _____
NAVEDITE DRŽAVO

v višini _____.

IZJAVLJAM:

Izjavo izpolnite v celoti, točno in čitljivo, tako da posamezne točke izjave ustrezno obkrožite, dopolnite oziroma prečrtate!

1. Da imam stalno prebivališče v Republiki Sloveniji.
2. Da v preteklem letu razen pokojnine nisem imel drugih dohodkov in prejemkov in da nihče od družinskih članov, s katerimi živim v skupnem gospodinjstvu, v preteklem letu ni imel dohodkov in prejemkov, ki bi vplivali na priznanje varstvenega dodatka.
3. Da sem imel v preteklem letu razen pokojnine še naslednje dohodke in prejemke:

_____ SIT iz naslova _____

_____ SIT iz naslova _____

_____ SIT iz naslova _____

4. Da so imeli družinski člani, s katerimi živim v skupnem gospodinjstvu, v preteklem letu naslednje dohodke in prejemke (za otroke, starejše od 15 let, navedite naziv in kraj izobraževalne ustanove, zavoda za zaposlovanje oz. delodajalca):

IME IN PRIIMEK _____ DATUM ROJSTVA _____ SORODSTVENO RAZMERJE _____ DOHODKI IN PREJEMKI _____

NAZIV IN KRAJ IZOBRAŽEVALNE USTANOVE, ZAVODA ZA ZAPOSLOVANJE OZ. DELODAJALCA _____

IME IN PRIIMEK _____ DATUM ROJSTVA _____ SORODSTVENO RAZMERJE _____ DOHODKI IN PREJEMKI _____

NAZIV IN KRAJ IZOBRAŽEVALNE USTANOVE, ZAVODA ZA ZAPOSLOVANJE OZ. DELODAJALCA _____

IME IN PRIIMEK _____ DATUM ROJSTVA _____ SORODSTVENO RAZMERJE _____ DOHODKI IN PREJEMKI _____

NAZIV IN KRAJ IZOBRAŽEVALNE USTANOVE, ZAVODA ZA ZAPOSLOVANJE OZ. DELODAJALCA _____

5. Da prevzemnik kmetije, na kateri imam stalno bivališče, živi z naslednjimi družinskimi člani, ki so v preteklem letu imeli naslednje dohodke in prejemke (za otroke, starejše od 15 let, navedite naziv in kraj izobraževalne ustanove, zavoda za zaposlovanje oz. delodajalca):

IME IN PRIIMEK _____ DATUM ROJSTVA _____ SORODSTVENO RAZMERJE _____ DOHODKI IN PREJEMKI _____

NAZIV IN KRAJ IZOBRAŽEVALNE USTANOVE, ZAVODA ZA ZAPOSLOVANJE OZ. DELODAJALCA _____

IME IN PRIIMEK _____ DATUM ROJSTVA _____ SORODSTVENO RAZMERJE _____ DOHODKI IN PREJEMKI _____

NAZIV IN KRAJ IZOBRAŽEVALNE USTANOVE, ZAVODA ZA ZAPOSLOVANJE OZ. DELODAJALCA _____

IME IN PRIIMEK _____ DATUM ROJSTVA _____ SORODSTVENO RAZMERJE _____ DOHODKI IN PREJEMKI _____

NAZIV IN KRAJ IZOBRAŽEVALNE USTANOVE, ZAVODA ZA ZAPOSLOVANJE OZ. DELODAJALCA _____

6. Da v letošnjem letu nisem imel nobenega obdavčljivega nepremičnega premoženja.

7. Da imam v letošnjem letu oziroma sem do meseca _____ letos imel naslednje obdavčljivo nepremično premoženje:

a) poleg stanovanjske hiše oz. stanovanja, ki služi kot moje stalno prebivališče in stalno prebivališče mojih družinskih članov, še drugo stanovanjsko hišo, stanovanje, poslovno stavbo, poslovne prostore _____, NAVEDITE DAVČNI URAD

b) prostor za počitek in rekreacijo _____, NAVEDITE DAVČNI URAD, PRISTOJEN ZA ODmero DAVKA

c) kmetijska in gozdna zemljišča _____, NAVEDITE DAVČNI URAD

d) drugo obdavčljivo nepremično premoženje _____, NAVEDITE VRSTO PREMOŽENJA IN DAVČNI URAD

8. Da naslednji družinski člani, s katerimi imam prijavljeno skupno stalno bivališče in z njimi živim v skupnem gospodinjstvu, v letošnjem letu niso imeli nobenega obdavčljivega nepremičnega premoženja:

IME IN PRIIMEK _____ DATUM ROJSTVA _____ SORODSTVENO RAZMERJE _____

IME IN PRIIMEK _____ DATUM ROJSTVA _____ SORODSTVENO RAZMERJE _____

IME IN PRIIMEK _____ DATUM ROJSTVA _____ SORODSTVENO RAZMERJE _____

IME IN PRIIMEK _____ DATUM ROJSTVA _____ SORODSTVENO RAZMERJE _____

9. Da imajo v letošnjem letu oziroma so do meseca _____ letos imeli družinski člani, s katerimi imam prijavljeno skupno stalno bivališče in z njimi živim v skupnem gospodinjstvu, naslednje obdavčljivo nepremično premoženje:

IME IN PRIIMEK	DATUM ROJSTVA	SORODSTVENO RAZMERJE	VRSTA PREMOŽENJA IZ TOČKE 7
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

10. Da nisem zavezanec za vložitev napovedi za odmero dohodnine.

11. Da sem zavezanec za vložitev napovedi za odmero dohodnine.

12. Da družinski člani: _____, _____, so;

IME IN PRIIMEK

IME IN PRIIMEK

_____

_____

, niso

zavezanci za vložitev napovedi za odmero dohodnine.

OBVESTILO:

Na podlagi 66. in 139. člena Zakona o splošnem upravnem postopku Zavod po uradni dolžnosti od drugih državnih organov, organov lokalne skupnosti ali nosilcev javnih pooblastil pridobiva osebne podatke iz uradnih evidenc (o šolanju otrok, višini otroškega dodatka, štipendije, socialne pomoči ...), ki so potrebni za ugotovitev dejanskega stanja, razen v primeru:

- izrecne pisne prepovedi za pridobitev podatkov po uradni dolžnosti,
- če razpolagate z ustreznimi potrdili in s tem skrajšate trajanje postopka ali
- če gre za takšne podatke, ki jih ni mogoče pridobiti v R Sloveniji (npr. napoved za odmero dohodnine v tujini).

Podatke, ki štejejo za davčno tajnost (o vrsti in vrednosti obdavčljivega nepremičnega premoženja, kopijo napovedi za odmero dohodnine za preteklo leto ...) bo Zavod pridobil po uradni dolžnosti le na podlagi vaše izrecne pisne privolitve in pisne privolitve družinskih članov, zavezancev za davek oziroma dohodnino. Pisna privolitve se poda na prilogi, ki je sestavni del tega obrazca.

V primeru, da predlagatelj in družinski člani, ki sestavljajo skupni dohodek gospodinjstva, ne bodo podali pisne privolitve, je dolžan predlagatelj sam predložiti ustrezna dokazila zase in ostale družinske člane.

S podpisom potrjujem resničnost svojih navedb in zanje materialno odgovarjam.

Datum:

Podpis:

PRILOGE:

1. Potrdila o vseh prejemkih, navedenih v izjavi, za katere se ne vodi uradna evidenca pri državnih organih oz. nosilcih javnih pooblastil oz. jih ni mogoče pridobiti v R Sloveniji
2. Odločba o tuji pokojnini

POJASNILO:

Družinski člani, katerih dohodki sestavljajo skupni dohodek družine, so ob pogoju skupnega stalnega bivališča uživalec pokojnine, njegov zakonec ali oseba, ki živi z zavarovancem v zunajzakonski skupnosti, prevzemnik kmetije, na kateri ima upokojenec stalno bivališče in otroci, pri katerih obstaja dolžnost preživljanja, če gre za družinsko pokojnino, pa tudi vsi souživalci družinske pokojnine in starši otroka - uživalca družinske pokojnine.

Med skupne dohodke uživalca pokojnine in drugih družinskih članov, ki vplivajo na priznanje varstvenega dodatka, se všttevajo vsi dohodki, ki jih ima uživalec pokojnine in družinski člani iz delovnega razmerja, dohodek iz samostojne dejavnosti, dohodek od kmetijskih in gozdnih zemljišč, dohodek od premoženja in drugi dohodki, od katerih se plačuje davek, pokojnine in dodatki k pokojnini ter vojaška invalidnina iz tujine, invalidnine in druge dajatve po predpisih o vojaških invalidih in civilnih invalidih vojne, prejemki iz prostovoljnega zavarovanja, prejemki iz starostnega zavarovanja kmetov, preživnine ter drugi prejemki (npr. štipendije, otroški dodatki, denarni dodatki in pomoči), razen tistih, za katere je s posebnimi predpisi določeno, da se pri ugotavljanju premoženjskega stanja ne upoštevajo (npr. doživljenjska mesečna renta žrtev vojnega nasilja). Med skupne dohodke uživalca pokojnine in družinskih članov se ne všttevata dodatek za pomoč in postrežbo ter invalidnina, priznana na podlagi Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju.

Uživalcu pokojnine, ki uživa tudi pokojnino, uveljavljeno v tujini, se pri ugotavljanju upravičenosti do varstvenega dodatka ter pri njegovi odmeri upošteva seštevek vseh pokojnin.

Kot dodatni pogoj za upravičenost do varstvenega dodatka se upošteva tudi premoženje uživalca pokojnine in njegovih družinskih članov, s katerimi ima prijavljeno skupno stalno prebivališče in z njimi živi v skupnem gospodinjstvu.

Za vsako vrsto obdavčljivega nepremičnega premoženja, ki je v lasti uživalca pokojnine oziroma njegovih družinskih članov, se lahko predloži odločbo o odmeri davka za preteklo leto, to je: odločbo o odmeri davka od premoženja, o odmeri davka od prometa nepremičnin, o odmeri davka na dediščino, o odmeri davka na darilo. Če takšna odločba za preteklo leto še ni bila izdana oziroma je bilo določeno premoženje pridobljeno ali odtujeno v letošnjem letu, je treba priložiti kupoprodajno pogodbo, darilno pogodbo, pravnomočen sklep o dedovanju, dokončno odločbo izdano v postopku denacionalizacije, oziroma drugo listino o pridobitvi ali odtujitvi premoženja.

PISNA PRIVOLITEV ZA PRIDOBIVANJE PODATKOV, KI ŠTEJEJO ZA DAVČNO TAJNOST

Podpisani/a soglašam, da Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje v zvezi z uveljavljanjem pravice do varstvenega dodatka, pridobi podatke o mojih dohodkih in premoženju od pristojnega davčnega urada.

PODATKE IZPIŠITE Z VELIKIMI TISKANIMI ČRKAMI!

I. PREDLAGATELJ

IME IN PRIIMEK

NASLOV STALNEGA PREBIVALIŠČA

DAVČNA ŠTEVILKA

KRAJ DATUM

PODPIS PREDLAGATELJA

II. DRUŽINSKI ČLANI:

1.

IME IN PRIIMEK

NASLOV STALNEGA PREBIVALIŠČA

DAVČNA ŠTEVILKA

KRAJ DATUM

PODPIS DRUŽINSKEGA ČLANA

2.

IME IN PRIIMEK

NASLOV STALNEGA PREBIVALIŠČA

DAVČNA ŠTEVILKA

KRAJ DATUM

PODPIS DRUŽINSKEGA ČLANA

3.

IME IN PRIIMEK

NASLOV STALNEGA PREBIVALIŠČA

DAVČNA ŠTEVILKA

KRAJ DATUM

PODPIS DRUŽINSKEGA ČLANA

4.

IME IN PRIIMEK

NASLOV STALNEGA PREBIVALIŠČA

DAVČNA ŠTEVILKA

KRAJ DATUM

PODPIS DRUŽINSKEGA ČLANA

III. Predlagatelj s svojim podpisom tudi potrjuje, da so zgoraj navedeni družinski člani pisno privolitev podali z lastnoročnim podpisom.

KRAJ DATUM

PODPIS PREDLAGATELJA

Številka:

Datum:

Na podlagi 253. člena Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 106/99, 72/00, 124/00, 109/01, 108/02, 135/03, 72/05 in 69/06) in 19. člena Zakona o varstvenem dodatku (Uradni list RS, št. 10/08) izdaja Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije na zahtevo stranke ....., roj. ...., glede priznanja pravice do varstvenega dodatka, naslednjo

ODLOČBO

Uživalec-ka pokojnine ima od .....dalje pravico do varstvenega dodatka v znesku .....EUR na mesec.

Pritožba in revizija ne zadržita izvršitve odločbe.

Stroškov postopka ni.

OBRAZLOŽITEV

Zavarovanec-ka je dne ..... vložil-a zahtevo za priznanje pravice do varstvenega dodatka.

Zahteva je utemeljena.

V skladu s 4. in 5. členom Zakona o varstvenem dodatku imajo uživalci starostne, invalidske, družinske in vdovske pokojnine iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Republiki Sloveniji, s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji, pravico do varstvenega dodatka, če so bili pretežni del skupnega obveznega zavarovanja zavarovani za širši obseg pravic, če njihova pokojnina ne dosega mejnega zneska in če skupaj z družinskimi člani nimajo drugih dohodkov in premoženja, ki bi zadoščali za preživljanje.

Iz podatkov v dosjeju je razvidno, da zavarovanec-ka uživa .....pokojnino od ..... dalje, da je pretežni del skupnega obveznega zavarovanja dopolnjen v zavarovanju za širši obseg pravic in ima stalno prebivališče v Republiki Sloveniji. Pokojnina uživalca-ke na dan uveljavitve varstvenega dodatka ne dosega mejnega zneska, njegovi-njeni dohodki pa skupaj z dohodki družinskih članov na posameznega družinskega člana ne presegajo dohodkovnega cenusa, ki po Sklepu o dohodkovnem cenusu za uveljavitev varstvenega dodatka od 1. februarja 2008 (Uradni list RS, št. 21/08) znaša mesečno 388,86 EUR oziroma letno 4.666,32 EUR na posameznega družinskega člana. Njegovo-njeno premoženje in premoženje družinskih članov, s katerimi živi v skupnem gospodinjstvu, pa ne presega 22.407,55 EUR. S tem uživalec-ka pokojnine izpolnjuje pogoje 4., 5., 8. in 9. člena Zakona o varstvenem dodatku za priznanje pravice do varstvenega dodatka.

Varstveni dodatek k pokojnini se po določbah 10. do 13. člena Zakona o varstvenem dodatku odmeri v višini ..... % razlike med mejnim zneskom 403,63 EUR in pokojnino ..... EUR na mesec in znaša ..... EUR na mesec.

V skladu s 14. členom Zakona o varstvenem dodatku uživalcu-ki pokojnine pripada pravica do varstvenega dodatka od ..... dalje. Varstveni dodatek se izplačuje skupaj s pokojnino.

Na podlagi 17. člena Zakona o varstvenem dodatku je upravičenec dolžan v osmih dneh sporočiti Zavodu vsako osebno ali dejansko okoliščino oziroma njeno spremembo, ki vpliva na njegovo pravico do varstvenega dodatka, njen obseg ali izplačevanje, zlasti spremembe v svojem premoženjskem stanju kakor tudi premoženjskem stanju družinskih članov, pridobitev pravice do tuje pokojnine ter vsakokratno povečanje tuje pokojnine, izgubo ali odjavo stalnega prebivališča v Republiki Sloveniji oziroma prijavo stalnega prebivališča v tujini, prenehanje šolanja družinskih članov, njihovo vključitev v obvezno zavarovanje.

V skladu z 19. členom Zakona o varstvenem dodatku ter 262. in 254. členom Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju pritožba in revizija ne zadržita izvršitve odločbe.

POUK O PRAVNEM SREDSTVU: Zoper to odločbo lahko zavarovanec-ka vloži pritožbo pri območni enoti Zavoda v 15 dneh od dneva vročitve odločbe. Pritožba, ki je takse prosta, se izroči neposredno ali pošlje po pošti območni enoti Zavoda, ki je izdala odločbo, lahko pa se da tudi ustno na zapisnik pri katerikoli enoti Zavoda.

Postopek vodil-a:

Direktor-ica območne enote

Vročiti:

1.

osebna vročitev

2. Oddelek za nakazovanje pokojnin

3. Arhiv

Številka:

Datum:

Na podlagi 253. člena Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 106/99, 72/00, 124/00, 109/01, 108/02, 135/03, 72/05 in 69/06) izdaja Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje za zavarovanko _____, roj. _____, o pravici do dodatka za pomoč in postrežbo, na predlog pristojnega zdravnika, naslednjo

O D L O Č B O

Uživalka pokojnine ima pravico do dodatka za pomoč in postrežbo v znesku 133,97 EUR na mesec od 31.01.2008 dalje.

Pritožba in revizija ne zadržita izvršitve odločbe.

Stroškov postopka ni.

O B R A Z L O Ž I T E V

Na predlog pristojnega zdravnika z dne 01.02.2008 je bil uveden postopek za priznanje pravice do dodatka za pomoč in postrežbo.

Izvedenec Invalidska komisija v Kranju je dne 21.03.2008 podala izvedensko mnenje, da zavarovanka potrebuje pomoč in postrežbo drugega kot oseba, ki ne zmore opravljati večine osnovnih življenjskih potreb od 31.01.2008 dalje.

Obrazložitev izvedenskega mnenja je razvidna iz priloge, ki je sestavni del te odločbe.

Uživalka pokojnine s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji izpolnjuje pogoje 137. in 138. člena zakona za priznanje pravice do dodatka za pomoč in postrežbo, ki znaša v skladu z Zakonom o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v RS (Ur. l. RS, št. 114/2006) in Sklepom o usklajenih višinah transferjev, ki so določeni v nominalnih zneskih ter o odstotku uskladitve drugih transferjev posameznikom in gospodinjstvom v RS v letu 2008 (Ur. l. RS, št. 5/2008) od 31.01.2008 dalje 133,97 EUR na mesec.

Dodatek za pomoč in postrežbo se v skladu s 169. členom zakona izplačuje od dneva, ko je nastala potreba po pomoči in postrežbi, vendar največ od prvega naslednjega meseca po vložitvi zahteve in še za šest mesecev nazaj.

V skladu s 6. odstavkom 169. člena zakona se dodatek za pomoč in postrežbo upravičenki ne izplačuje za obdobje, ki ga je preživela v bolnišnici ali v kakšnem drugem stacionarnem zavodu, in sicer za čas nad šest mesecev takšne oskrbe.

Uživalki pravice se dodatek za pomoč in postrežbo po 186. členu zakona ne izplačuje v času, ko stalno prebiva v tujini, ne glede na to, ali ima v Republiki Sloveniji dovoljenje za stalno ali začasno bivanje.

Uživalka pravice je dolžna zavodu v 8 dneh sporočiti vsako spremembo, ki vpliva na pravico ali izplačevanje, zlasti izgubo ali odjavo stalnega prebivališča v tujini.

V skladu z 262. in 254. členom zakona pritožba in revizija ne zadržita izvršitve odločbe.

Skladno z določbo 118. člena Zakona o splošnem upravnem postopku, uradno prečiščeno besedilo (Ur. l. RS, št. 24/06) je ugotovljeno, da stroškov postopka ni.

POUK O PRAVNEM SREDSTVU

Zoper to odločbo lahko zavarovanka vloži pritožbo pri območni enoti Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje v 15 dneh od prejema odločbe. Pritožbo, ki je takse prosta, se izroči neposredno ali pošlje po pošti območni enoti Zavoda, ki je odločbo izdala, lahko pa se da tudi ustno na zapisnik pri katerikoli enoti Zavoda.

Strokovna delavka

Direktorica območne enote

VROČITI:

1. Zavarovanka
z izvedenskim mnenjem
osebno vročanje
2. Oddelek za nakazovanje pokojnin
3. Zdravnik
z izvedenskim mnenjem
4. Arhiv

Številka:
Datum:

Na podlagi 253. člena Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 106/99, 72/00, 124/00, 109/01, 108/02, 135/03, 72/05 in 69/06) izdaja Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije v zadevi _____, roj. _____, o pravici do invalidnine za telesno okvaro, na predlog pristojnega zdravnika, naslednjo

O D L O Č B O

Zavarovanec ima pravico do invalidnine za 4. stopnjo telesne okvare, nastale dne 23.01.2007 kot posledica bolezni.

Invalidnina se odmeri v znesku 46,56 EUR na mesec od 01.06.2007 dalje in v znesku 48,23 EUR na mesec od 01.01.2008 dalje.

Pritožba in revizija ne zadržita izvršitve odločbe.

Stroškov postopka ni.

O B R A Z L O Ž I T E V

Na predlog pristojnega zdravnika z dne 22.11.2007 je bil uveden postopek za priznanje pravice do invalidnine za telesno okvaro.

Zahteva je utemeljena.

Izvedenec Invalidska komisija v Kranju je dne 25.03.2008 podala izvedensko mnenje, ki je bilo potrjeno v revizijskem postopku dne 02.04.2008, da je pri zavarovancu od 23.01.2007 dalje podana 70 % telesna okvara kot posledica bolezni, to je telesna okvara 4. stopnje.

Obrazložitev izvedenskega mnenja je razvidna iz priloge, ki je sestavni del te odločbe.

Po zbranih podatkih zavarovanec glede na vzrok nastanka telesne okvare izpolnjuje pogoje 143. in 144. člena v zvezi z 68. in 69. členom Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju za pridobitev pravice do invalidnine za telesno okvaro.

Invalidnina za ugotovljeno telesno okvaro 4. stopnje znaša po 145. in 146. členu zakona in sklepu Sveta Zavoda o zneskih invalidnin za telesno okvaro od 01.06.2007 dalje 46,56 EUR na mesec.

V skladu z Zakonom o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v RS (Ur. l. RS, št. 114/2006) in Sklepom o usklajenih višinah transferjev, ki so določeni v nominalnih zneskih ter o odstotku uskladitve drugih transferjev posameznikom in gospodinjstvom v RS v

letu 2008 (Ur .l. RS, št. 5/2008) znaša invalidnina za telesno okvaro 4. stopnje 48,23 EUR na mesec od 01.01.2008 dalje

Po 156. členu v zvezi s 170. in 163. členom zakona se zavarovancu izplačuje invalidnina za telesno okvaro od 01.06.2007 dalje, to je od dneva nastanka telesne okvare, vendar največ od prvega dne naslednjega meseca po vložitvi zahteve in za šest mesecev nazaj.

Uživalcu pravice se invalidnina po 186. členu zakona ne izplačuje v času, ko stalno prebiva v tujini, ne glede na to, ali ima v Republiki Sloveniji dovoljenje za stalno ali začasno bivanje.

Uživalec pravice je dolžan zavodu v 8 dneh sporočiti vsako spremembo, ki vpliva na pravico ali izplačevanje, zlasti izgubo ali odjavo stalnega prebivališča v tujini.

V skladu z 262. in 254. členom zakona pritožba in revizija ne zadržita izvršitve odločbe.

Skladno z določbo 118. člena Zakona o splošnem upravnem postopku, uradno prečiščeno besedilo (Ur. l. RS št. 24/06) je ugotovljeno, da stroškov postopka ni.

POUK O PRAVNEM SREDSTVU:

Zoper to odločbo lahko zavarovanec vloži pritožbo pri območni enoti Zavoda v 15 dneh od prejema odločbe. Pritožbo, ki je takse prosta, se izroči neposredno ali pošlje po pošti območni enoti Zavoda, ki je odločbo izdala, lahko pa se da tudi ustno na zapisnik pri katerikoli enoti Zavoda.

Strokovna delavka

Direktorica območne enote

Vročiti:

1. Zavarovanec,
– osebna vročitev
(z izvedenskim mnenjem)
2. Oddelek za nakazovanje pokojnin
3. Zdravnik – z izvedenskim mnenjem
4. Arhiv

